

Bosch & van Rijn

Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht
030 677 6466

Auteurs

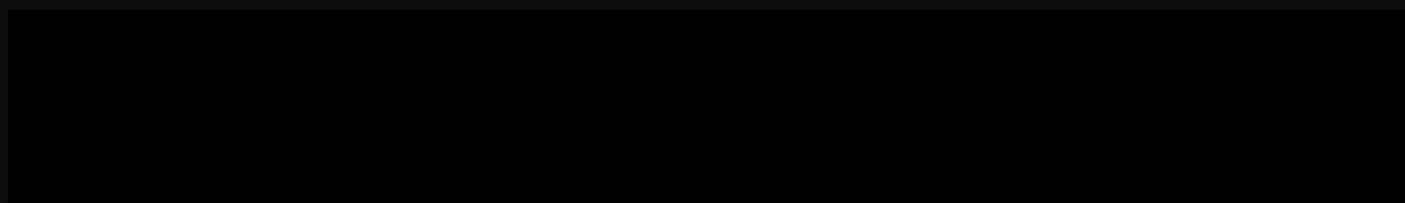
Loes Derikx MSc.

Opdrachtgever

Windontwikkeling
Amsterdam Noord B.V.

Windturbines Noorder IJ-plas & Cornelis Douwesterrein Slagschaduwonderzoek

Windturbines Noorder IJ-plas & Cornelis Douwesterrein

Slagschaduwonderzoek

Datum
7 oktober 2022

Versie
1.3

Tweede lezers
Steven Velthuisen, Martijn Maan

Disclaimer:

Het eerste concept van dit rapport is meegelezen door OD NZKG. Gemaakte opmerkingen op het eerste concept zijn grotendeels verwerkt in deze tweede conceptversie. Wanneer een voorkeursalternatief bekend is zal een nieuwe versie van het onderzoek formeel getoetst worden door de OD NZKG.

Bosch & Van Rijn
Franz-Lisztplantsoen 220
3533 JG Utrecht

Tel: 030-677 6466
Mail: info@boschenvanrijn.nl
Web: www.boschenvanrijn.nl

© Bosch & Van Rijn 2022

Behoudens hetgeen met de opdrachtgever is overeengekomen, mag in dit rapport vervatte informatie niet aan derden worden bekendgemaakt. Bosch & Van Rijn BV is niet aansprakelijk voor schade door het gebruik van deze informatie

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1	INLEIDING	4
1.1	<i>Inleiding</i>	5
1.2	<i>MER-alternatieven</i>	6
1.3	<i>Wettelijke norm</i>	7
1.4	<i>Woningen</i>	8
1.5	<i>Beoordelingscriteria projectMER</i>	9
1.6	<i>Leeswijzer</i>	9
HOOFDSTUK 2	SLAGSCHADUW EN GEZONDHEID	10
2.1	<i>Slagschaduw en gezondheid</i>	11
2.2	<i>Toegenomen afmetingen windturbines</i>	12
2.3	<i>Hinder beperken in de tijd</i>	12
2.4	<i>Dosis-effectrelatie</i>	12
2.5	<i>Hinder beperkt tot afstand</i>	13
HOOFDSTUK 3	BEREKENING	14
3.1	<i>Inleiding</i>	15
3.2	<i>Windaanbod</i>	15
3.3	<i>Zonaanbod</i>	16
3.4	<i>Aannames</i>	16
3.5	<i>Rekenmethode</i>	18
HOOFDSTUK 4	RESULTATEN	19
4.1	<i>Slagschaduwcontouren</i>	20
4.2	<i>Woningen binnen de contour: absoluut</i>	22
4.3	<i>Woningen binnen de contour: relatief</i>	22
4.4	<i>Cumulatie met andere windturbines: Woningen binnen de contour</i>	23
4.5	<i>Hoeveelheid slagschaduw en mitigatie</i>	27
4.6	<i>Slagschaduw op overige terreinen en objecten</i>	28
4.7	<i>Effecten op stadsontwikkelingen</i>	33
HOOFDSTUK 5	BEOORDELINGSKADER	37
5.1	<i>Beoordelingskader</i>	38
5.2	<i>Conclusie</i>	39
HOOFDSTUK 6	CONCLUSIE	40
HOOFDSTUK 7	BIJLAGEN	42
BIJLAGE A	SLAGSCHADUWCONTOUREN	43
BIJLAGE B	UITDRAAI WINDPRO – WONINGEN (VLAKKEN)	61
BIJLAGE C	UITDRAAI WINDPRO – TERREINEN	62
BIJLAGE D	UITDRAAI WINDPRO – OVERIGE OBJECTEN	63

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Inleiding

Bosch & van Rijn heeft een slagschaduwonderzoek uitgevoerd naar de slagschaduwduur bij woningen¹ als gevolg van drie MER-alternatieven bij Noorder IJ-plas & Cornelis Douwesterrein te Amsterdam.

Deze studie volgt de beoordelingscriteria zoals opgenomen in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) Windturbines Noorder IJ-plas & Cornelis Douwesterrein. Dit document is onderdeel van het projectMER. De te onderzoeken alternatieven zijn gesitueerd in het projectgebied 'Windturbines Noorder IJ-plas & Cornelis Douwesterrein' zoals gepresenteerd in de NRD (Figuur 1).

Figuur 1 Ligging projectgebied Noorder IJ-plas en Cornelis Douwesterrein.

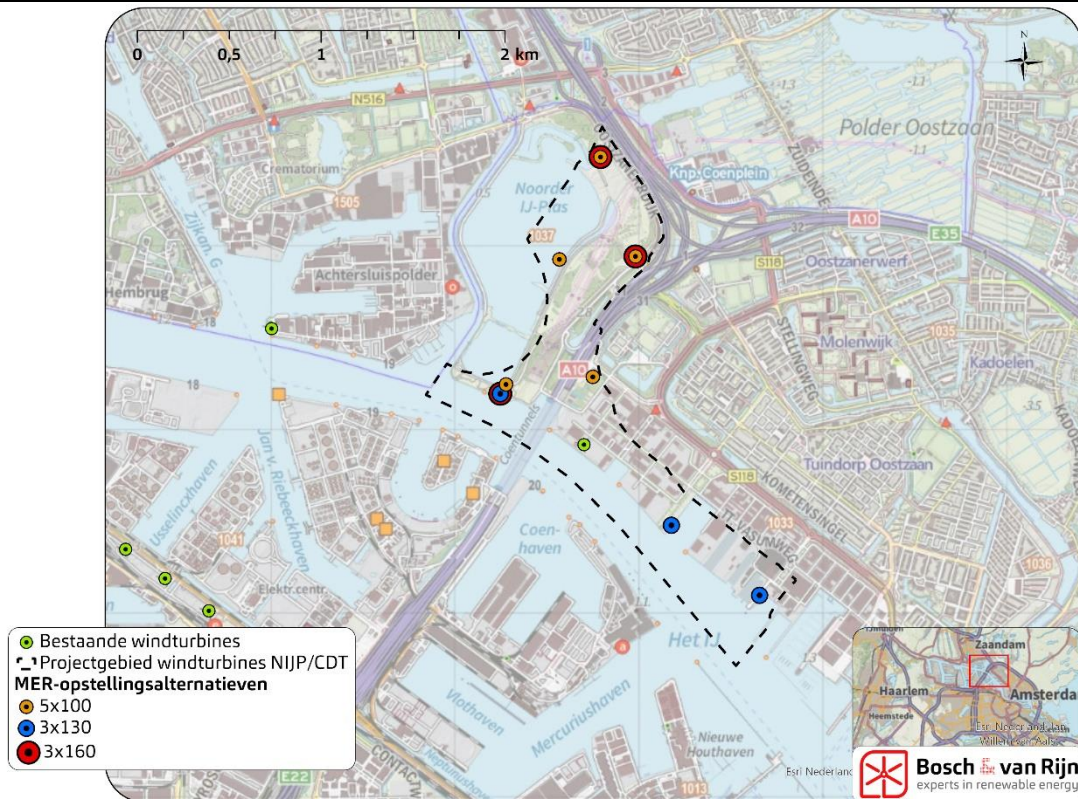

¹ Het onderzoek strekt zich tot alle gevoelige objecten, waaronder naast woningen ook worden verstaan: onderwijsgebouwen, ziekenhuizen, verpleeghuizen, verzorgingshuizen, psychiatrische inrichtingen, kinderdagverblijven, woonwagendplaatsen en ligplaatsen voor woonschepen (Bron: Wet geluidhinder). Omwille van de leesbaarheid wordt in voorliggend document enkel gesproken over 'woningen'. Onder 'woningen' worden dus ook bovengenoemde gevoelige objecten verstaan.

1.2 MER-alternatieven

Het projectMER beschouwt drie alternatieven, die verschillen door het aantal en de posities van de windturbines (Zie Tabel 1, Figuur 2 en Figuur 3).

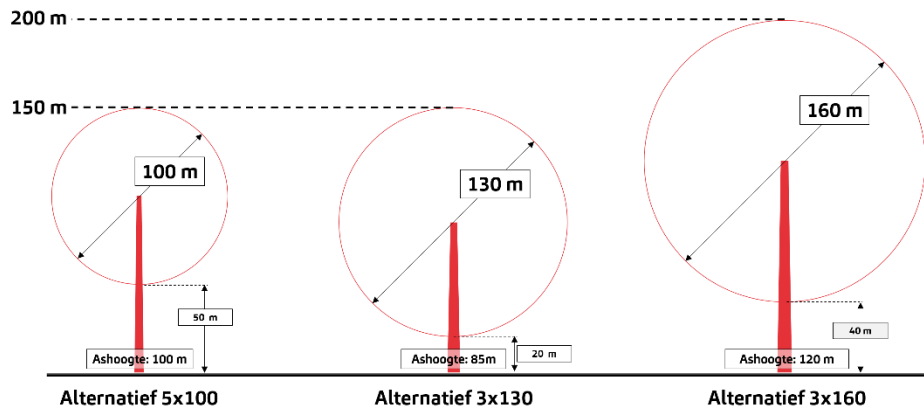
Figuur 2 MER-alternatieven windturbines Noorder IJ-plas & Cornelis Douwesterrein

Tabel 1 Eigenschappen MER-alternatieven, afmetingen in meters (m).

	5x100	3x130	3x160
Aantal windturbines	5	3	3
Ashoogte (m)	100	85	120
Rotordiameter (m)	100	130	160
Tiphoogte (m)	150	150	200
Gebruikt windturbintype	Nordex N100 (2,5MW)	Siemens SWT 3.3- 130 (3,3MW)	Enercon E-160 EP5 E3 (5,56MW)

Figuur 3 Visuele weergave afmetingen windturbines Noorder IJ-plas & Cornelis Douwesterrein

De locaties van de windturbines van de MER-alternatieven zijn gegeven in onderstaande tabel.

Tabel 2 Locaties van de windturbines in de onderzochte MER-alternatieven.

	5x100		3x130		3x160	
Windturbine	X	Y	X	Y	X	Y
1	119791	493484	119246	492195	119791	493484
2	119981	492943	120176	491479	119981	492943
3	119567	492927	120656	491097	119246	492195
4	119277	492246				
5	119749	492287				

1.3 Wettelijke norm

De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) heeft op 30 juni 2021 uitspraak gedaan over Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding (ECLI:NL:RVS:2021:1395) tegen de achtergrond van het 'Nevele-arrest' van het Europees Hof. Door deze uitspraak kunnen de landelijke milieunormen voor windturbines (vastgelegd in het Activiteitenbesluit milieubeheer (Abm) en de Activiteitenregeling milieubeheer (Arm)) op het gebied van geluid, slagschaduw, lichtschittering en externe veiligheid niet langer worden toegepast op windparken van 3 of meer windturbines.

Voor opstellingen van 3 of meer windturbines is er op dit moment, gebaseerd op de uitspraak van de Raad van State geen landelijke norm. Als gevolg hiervan is het nu aan het bevoegd gezag om zelf een norm op te nemen in het bestemmingsplan. Deze dient te zijn voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de lokale situatie toegesneden motivering.

In Amsterdam is n.a.v. discussie over de voorgenomen plaatsing van windturbines in het kader van de Regionale Energiestrategie door het College van B&W een reflectiefase ingelast, waarin aandacht wordt besteed aan vragen en zorgen vanuit

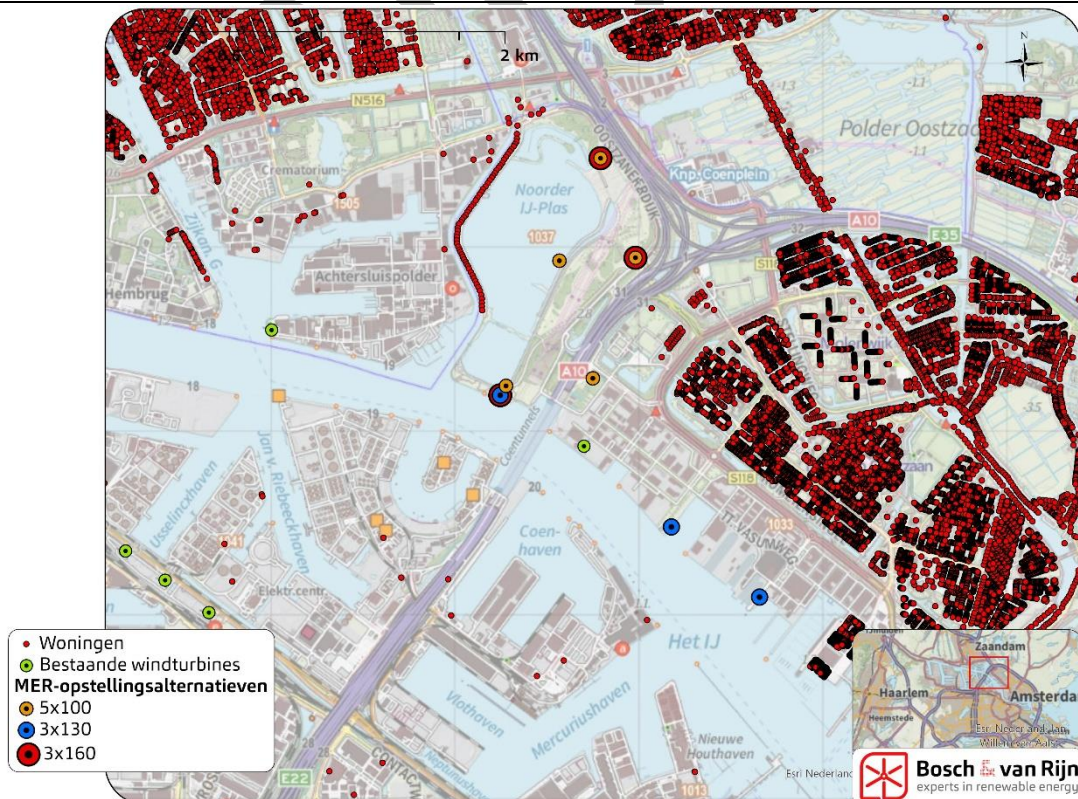
de stad. Zij heeft een expertgroep gezondheidseffecten windturbines ingesteld. Deze expertgroep heeft advies uitgebracht over de mogelijke gezondheidseffecten van windturbines. Om hinder van slagschaduw tegen te gaan adviseert de expertgroep als grenswaarde uit te gaan van een belasting van gevoelige objecten van maximaal 17 dagen per jaar 20 minuten. Daarnaast verdient het de aanbeveling slagschaduw zoveel mogelijk te reduceren.

Om een waardevolle vergelijking en beoordeling mogelijk te maken tussen de alternatieven berekent het MER het aantal woningen waar de jaargemiddelde slagschaduwbelasting *zonder mitigatie* hoger is dan 6 uur (een gebruikelijk vertaling van de norm van 'maximaal 17 dagen per jaar meer dan 20 minuten'). Om ook inzicht te bieden in de kleine aantallen woningen waar meer slagschaduw optreedt en de grote aantallen woningen waar minder slagschaduw optreedt zijn ook de aantallen woningen binnen de 1 uur en 10 uur per jaar als beoordelingscriterium opgenomen.

1.4 Woningen

Figuur 4 toont de ligging van alle woningen in de omgeving van het beoogde windpark. De bron van de locatie van de woningen is de Basisadministratie Adressen en Gebouwen (BAG, juni 2022).

Figuur 4 Woningen (rode stippen) in omgeving van de beoogde windturbines.

1.5 Beoordelingscriteria projectMER

Slagschaduw als gevolg van de bewegende wieken van windturbines wordt als hinderlijk ervaren wanneer deze schaduw over ramen valt (omdat daardoor grote lichtintensiteitsverschillen optreden). Daarom moet het effect nauwkeurig in beeld gebracht worden. Ditzelfde effect is buitenshuis veel minder hinderlijk, omdat daar de basislichtintensiteit veel hoger is.

In het milieueffectrapport waar dit onderzoek een bijlage van is wordt het milieueffect slagschaduw beoordeeld aan de hand van het beoordelingscriterium zoals geformuleerd in de NRD:

Tabel 3

Beoordelingscriteria slagschaduw

Beoordelingscriteria

Aantal gevoelige objecten binnen de berekende slagschaduw-contouren van 1 uur, 6 uur en 10 uur schaduw per jaar: absoluut

Aantal gevoelige objecten binnen de berekende slagschaduw-contouren van 1 uur, 6 uur en 10 uur schaduw per jaar: relatief

Cumulatie met bestaande windturbines (uren schaduw per jaar)

Met 'absoluut' in bovenstaande tabel wordt bedoeld: het aantal woningen. Met 'relatief' in bovenstaande tabel wordt bedoeld: het aantal woningen, gedeeld door de verwachte elektriciteitsproductie van het betreffende MER-alternatief. Relatieve beoordelingscriteria zijn gebruikelijk in MERs voor windparken en kunnen nuttig zijn om alternatieven die een vergelijkbare hoeveelheid slagschaduw produceren maar een verschillende energieopbrengst hebben op waarde te kunnen schatten.

Naast een beoordeling van slagschaduwduur bij woningen vindt een berekening van de schaduwduur plaats voor terreinen voor recreatie, stadslandbouw, volkstuinen en overige objecten (waar doorgaans personen kunnen verblijven, zoals kantoorgedeelten van bedrijfspanden of hotels). Hier zijn vanuit de NRD geen beoordelingscriteria aan verbonden.

1.6 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een beknopte uitleg over slagschaduw en gezondheidseffecten. In Hoofdstuk 3 wordt uitgelegd hoe de slagschaduwberekeningen uitgevoerd zijn. Hoofdstuk 4 presenteert de resultaten van deze berekeningen. Hoofdstuk 5 bevat de beoordeling aan de hand van het MER-beoordelingskader voor slagschaduw en Hoofdstuk 6 presenteert de conclusies.

Hoofdstuk 2 Slagschaduw en gezondheid

2.1 Slagschaduw en gezondheid

Het menselijk oog is gevoelig voor optredende verschillen tussen licht en donker en voor snelle bewegingen. Dit trekt aandacht en leidt af, waardoor dit door de waarnemer als hinderlijk kan worden ervaren. Slagschaduw van een windturbine is de bewegende schaduw van de draaiende wieken. Als slagschaduw op het raam van een woning of kantoor valt, kan dit als hinderlijk worden ervaren. De mate van hinder van een passerende schaduw wordt onder meer bepaald door de frequentie van het passeren (rotortoerental), door de blootstellingsduur en door de intensiteit van de wisselingen in lichtsterkte. Herhaaldelijke of langdurige blootstelling aan slagschaduw kan leiden tot stress en concentratieverlies.

Uit onderzoek dat in 1999 in Duitsland is verricht door de Universiteit van Kiel blijkt dat omwonenden van windturbines die een netto slagschaduwduur van meer dan 15 uur per jaar ervaren een hogere mate van dagelijkse hinder ervaren in hun leefomgeving². Herhaaldelijke of langdurige blootstelling hieraan kan bovendien leiden tot stress en concentratieverlies. In deze laboratoriumstudie is een duidelijke relatie tussen blootstellingsduur aan slagschaduw en de ervaren hinder voor de testpersonen aangetoond. Uit de resultaten komt specifiek naar voren dat in de eerste 20 minuten dat contrastrijke slagschaduw optreedt een fysieke reactie worden veroorzaakt, die bij langere blootstelling daarna door het lichaam wordt gecompenseerd. Deze compensatie kost het lichaam veel energie. In het onderzoek wordt daarom aanbevolen om de slagschaduwduur te beperken om langetermijneffecten te voorkomen.

Bij frequenties hoger dan 2,5 Hz (aantal passeringen per seconde) kan als gevolg daarvan sprake zijn een fysiologisch effect optreden in de vorm van een kans op een epileptische aanval bij personen die gevoelig zijn voor licht³. Flikkerfrequenties tussen 2,5 Hz en 14 Hz kunnen daarnaast als erg storend worden ervaren. Bij grote moderne windturbines treedt dit effect echter niet op, aangezien de frequentie lager is dan 2,5 Hz (veelal beneden de 1 Hz). Dit is het geval omdat de rotorbladen relatief weinig omwentelingen per minuut maken. Er is geen bewijs gevonden dat directe blootstelling aan slagschaduw bij frequenties beneden de 2,5 Hz gezondheidseffecten veroorzaakt.

In de periode na het laboratoriumonderzoek zijn in Europa vele duizenden windturbines gerealiseerd, van waaruit geen wetenschappelijk vastgestelde gevallen van gezondheidseffecten als gevolg van slagschaduw bekend zijn. Ook zijn er geen wetenschappelijke onderzoeken gepubliceerd die tot een andere conclusie leiden op dit punt. Directe gevolgen voor de gezondheid als gevolg van blootstelling aan slagschaduw – mits frequenties beneden 2,5 Hz blijven – zijn daarmee niet aanneemelijk. Slagschaduw wordt echter wel als hinderlijk beschouwd wat de aanleiding vormt om slagschaduw te normeren. Een groter verschil tussen licht en donker

² Pohl, J., et al.(1999). Belästigung durch periodischen schattenwurf von Windenergieanlagen.

³ Brinckerhoff, P (2006). Update of UK Shadow flicker Evidence Base.

(meer contrast) wordt als hinderlijker ervaren. Dit effect is met name binnenshuis waar te nemen. Verder speelt de blootstellingsduur een grote rol bij de beleving.

2.2 Toegenomen afmetingen windturbines

Hoewel het uitgevoerde laboratoriumonderzoek dateert uit 1999, gaat het in op de effecten van slagschaduw op het menselijke welbevinden. Hoewel windturbines sinds die tijd veel groter zijn geworden en de rotorbladen van grote windturbines minder omwentelingen per minuut maken, heeft dat geen effect op de bruikbaarheid van de resultaten van het onderzoek. Dit komt doordat slagschaduw van een kleine windturbine op zichzelf niet anders is dan die van een grote windturbine. Alleen de afstand waarop het fenomeen slagschaduw zich kan voordoen wordt groter met toenemende afmetingen van windturbines.

2.3 Hinder beperken in de tijd

Uit een vergelijkende literatuurstudie uit 2017 van Koppen et al⁴, blijkt dat in veel landen een maximale slagschaduwduur op een slagschaduwgevoelig object wordt gehanteerd van 8 uur per jaar, in sommige gevallen aangevuld met een maximum per dag van 30 minuten.

In Nederland wordt nu veelal een maximale slagschaduwduur van 5 uur en 40 minuten (17 keer 20 minuten) op een slagschaduwgevoelig object gehanteerd. Dit wordt ook vaak afgerond naar maximaal 6 uur per jaar. Als uitgegaan wordt van ca. 6 uur slagschaduw per jaar, dan bedraagt dit circa 0,4% van het gehele maximale percentage aan zonuren per jaar. Bij deze beoordelingssystematiek wordt er van uitgegaan dat gedurende deze 6 uur slagschaduw daadwerkelijk een persoon aanwezig is in een ruimte waarop de slagschaduw optreedt. In praktijk kan een persoon op dat moment niet thuis zijn of zich ergens in huis bevinden waar de slagschaduw niet merkbaar is. Blootstelling aan slagschaduw volgens deze beoordelingssystematiek is op jaarbasis dus zeer beperkt.

2.4 Dosis-effectrelatie

Er is op internationaal niveau slechts beperkt onderzoek beschikbaar naar de relatie tussen blootstellingsduur aan slagschaduw en de effecten hiervan op personen. In 2016 heeft Health Canada⁵ onderzoek uitgevoerd naar variabelen die de hoogte van de ervaren hinder beïnvloeden. Hieruit is gebleken dat, wanneer de aaneengesloten blootstellingsduur van slagschaduw onder de 10 minuten blijft, de ernstige

⁴ Koppen, E., et al, (2017).; International Legislation and Regulations for Wind Turbine Shadow Flicker Impact.

⁵ <https://asa.scitation.org/doi/pdf/10.1121/1.4942403>

hinder beperkt blijft tot 3,8% van de blootgestelde personen. Indien de blootstellingsduur meer dan 30 aaneengesloten minuten bedraagt, ervaart 21,1% van de personen ernstige hinder. Deze en de tussenliggende waardes zijn uiteengezet in Tabel 4. Dit is voor zover bekend de enige studie die de dosis-effectrelatie in relatie tot slagschaduw van windturbines in kaart heeft gebracht.

Tabel 4 Mate van (ernstige) hinder bij verschillende aaneengesloten blootstellingsduren⁶.

Blootstelling slagschaduw	0-10 min.	10-20 min.	20-30 min.	>30 min.
Mate van ernstige hinder	3,8%	5,2%	13,5%	21,1%

Het beperken van de totale slagschaduwduur per jaar beperkt het aantal dagen waarop meer dan een bepaalde slagschaduwduur per dag optreedt. Om de maximale hinderbeperking voor een slagschaduwgevoelig object te realiseren, wordt een hinderbeperking in de vorm van een maximale slagschaduwduur het meest effectief geacht.

Tot slot wordt opgemerkt dat verscheidene landen een bruto slagschaduwnorm hanteren⁷. Omdat de dosis-effectrelatie gaat over de daadwerkelijke blootstelling aan slagschaduw wordt een netto blootstellingsduur als een betere beoordelingsmaat gezien. Bij een bruto beoordelingsmaat is namelijk nog steeds onduidelijk welke netto belasting en dus welke effecten op de omgeving dit daadwerkelijk oplevert.

2.5 Hinder beperkt tot afstand

In theorie kan slagschaduw bij een heel lage zonnestand en een vrij blikveld zeer ver reiken. Er is echter een beperking aan de afstand waarop nog gesproken kan worden van enige mate van invloed. Specifiek voor slagschaduw geldt dat de schaduw minder scherp wordt naarmate de afstand toeneemt. Dit komt doordat op grotere afstanden de afdekking van de zon door het windturbineblad nog maar beperkt is. Bij moderne windturbines geldt dat een wiek minder dan 20% van de zonneschijf bedekt bij een afstand van ca. 1,8 – 2 km, afhankelijk van de afmeting van de windturbine. Voorbij afstanden groter dan 1,8 – 2 km is hinderlijke slagschaduw niet meer aan de orde.

⁶ Voicescu, et al. 2016; Estimating annoyance to calculated wind turbine shadow flicker is improved when variables associated with wind turbine noise exposure are considered, The Journal of the Acoustical Society of America 139, 1480 (2016); doi: 10.1121/1.4942403

⁷ In dit geval wordt de maximale theoretische slagschaduwduur bedoeld, gebaseerd op een situatie dat de zon altijd schijnt gedurende de daglichtperiode, de windturbine altijd draait en de wind vanuit een (on)gunstige richting waait.

Hoofdstuk 3 Berekening

3.1 Inleiding

Slagschaduw van een windturbine is de bewegende schaduw van de draaiende wieken. Als slagschaduw op het raam van een woning valt kan dat als hinderlijk worden ervaren.

De stand van de zon is een vast gegeven voor elke datum, elk tijdstip en voor elke breedtegraad. Voor elk object (bijvoorbeeld een windturbine) is het daarom mogelijk een berekening uit te voeren om het tijdvak te bepalen wanneer er slagschaduw op een bepaald punt valt (bijvoorbeeld op een raam van een woning). Om deze berekening te kunnen uitvoeren is de volgende informatie nodig:

- De grootte van het object dat slagschaduw veroorzaakt; voor een windturbine zijn de ashoogte en de wielengte van belang;
- De positie van de windturbine en het beschaduwde object (met name ten opzichte van elkaar);
- De grootte, richting en oriëntatie (hellingshoek) van het beschaduwde object. Met de richting wordt bedoeld hoe het raam (lichtdoorlatende deel van de gevel) gericht is ten opzichte van de windturbine(s). De oriëntatie is in het algemeen verticaal, maar kan ook schuin zijn door bijvoorbeeld een dakraam in een schuin dak (onder een bepaalde hoek).

Bij beschouwing van de slagschaduw van een windpark dat uit meerdere windturbines bestaat worden de schaduwperiodes van de afzonderlijke windturbines opgeteld voor zover de schaduwen elkaar niet overlappen.

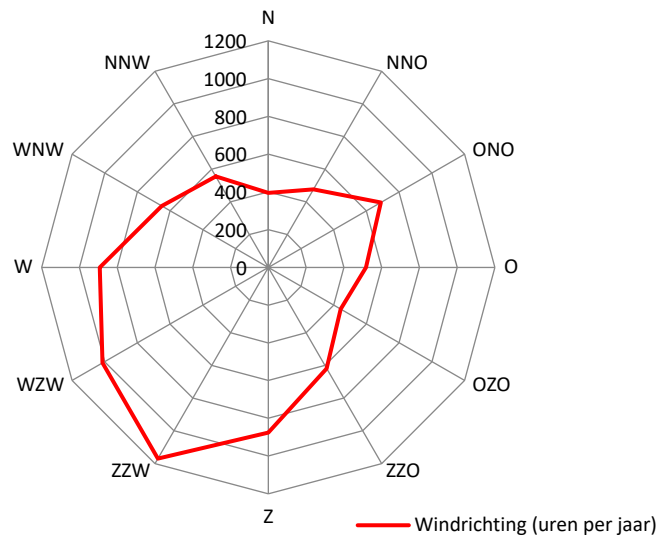
3.2 Windaanbod

Om de hoeveelheid slagschaduw op een specifieke locatie te berekenen, is het van belang om te weten vanaf welke richting de wind waait, en hoe hard het waait (windsnelheid). Immers staat de windturbine stil als de windsnelheid te laag is. Deze grens ligt op ongeveer 3 m/s. Een moderne windturbine met een ashoogte boven de 80 meter is gemiddeld ca. 95% van de tijd in bedrijf. Wij gaan in dit onderzoek ook uit van 95% bedrijf op basis van de windrichtingsverdeling bij Meteorstation Schiphol. Onderstaande grafiek geeft de langjarige windrichtingsverdeling weer bij Meteorstation Schiphol.

Figuur 5 Windrichtingsverdeling (windroos) van meteostation Schiphol.

Windrichtingsverdeling
(uren per jaar, > 3m/s)

Locatie: meteostation Schiphol

3.3 Zonaanbod

Het zonaanbod is in de berekening gebaseerd op het zonaanbod bij meetstation Schiphol (het dichtstbijzijnde meetstation waarvan bij ons data bekend is). Zie de bijlagen met de WindPRO-rekenresultaten voor de precieze waarden.

Zomer- en wintertijd hebben geen effect op de duur van de slagschaduw, maar wel op het moment van de dag waarop slagschaduw plaatsvindt. Tijdswijzigingen van zomer- naar wintertijd en vice versa vinden plaats iedere laatste zondag van maart en laatste zondag van oktober plaats. Het effect (moment van de dag) hiervan is meegenomen in de berekening.

3.4 Aannames

De berekening gaat uit van de realistische gemiddelde situatie. Hiertoe worden een aantal aannames gedaan om de situatie te benaderen zoals die werkelijk zal optreden:

- ❖ Correctie voor de gemiddelde zonschijnduur;
De zon schijnt (overdag) niet altijd, vanwege de aanwezigheid van bewolking (en mist). Op basis van klimatologische gegevens van het KNMI voor de gemiddelde zonschijnduur wordt een maandelijks getal afgeleid voor de kans dat de zon daadwerkelijk schijnt. Voor het onderzoek in dit projectgebied is gebruik gemaakt van KNMI-gegevens van meetstation Schiphol.

- ❖ Correctie voor stilstand;
Als een windturbine niet draait, is er ook geen sprake van slagschaduw. Dit is bijvoorbeeld het geval bij lage windsnelheden (minder dan ca. 3 m/s), omdat de windturbine dan (nog) niet draait. Bij zeer hoge windsnelheden (boven 25m/s) wordt een windturbine uit veiligheidsoverwegingen stilgezet. Ook worden windturbines stilgezet tijdens onderhoudswerkzaamheden.
- ❖ Correctie voor de windrichting;
Op basis van windmetingen op de gondel wordt de windturbine zo gedraaid dat bladen altijd in de richting staan waar de wind vandaan komt. Afhankelijk van de gemiddelde windrichtingsverdeling wordt een correctiefactor afgeleid, aangezien de grootte en positie van de schaduw verandert met de positie van de gondel.
- ❖ Minimale zonhoek;
In het voor- en najaar staat zon relatief lang laag aan de hemel en kan op grotere afstand slagschaduw optreden. Bij zonsopkomst en zonsondergang is het licht vrij diffuus en wordt de turbine vaak aan het zicht onttrokken door gebouwen en begroeiing. In deze studie is uitgegaan van een minimale zonhoek van 5 graden. Schaduw bij een zonnestand lager dan vijf graden wordt als niet-hinderlijk beoordeeld.
- ❖ Minimale bedekking van de zon door de wieken;
Hinderlijke slagschaduw wordt veroorzaakt door het contrast tussen licht en donker. Bij slagschaduw die op ruime afstand van de windturbine ontstaat, is het contrast tussen licht en donker kleiner dan bij slagschaduw die op een kleine afstand van de windturbine ontstaat. Als de wieken maar een klein deel (minder dan 20%) van de zonnescijf bedekken, is de slagschaduw dermate diffuus dat deze nauwelijks voor hinder zorgt. In dit onderzoek wordt daarom aangenomen dat er alleen slagschaduw optreedt wanneer de zon minimaal voor minimaal 20 procent wordt bedekt door de wiek van een windturbine. Dit wordt in WindPRO berekend op basis van bladbreedtegegevens van het gebruikte windturbinetype.

Bovenstaande correcties zijn gebaseerd op gegevens over het klimaat. De correctie van de gemiddelde zonnescijnduur is gebaseerd op maandgemiddelde metingen en de correcties voor stilstand en windrichting zijn gebaseerd op de jaargemiddelde metingen. Dit zijn langjarige gemiddelden. In een individueel jaar is de schaduwhinder in sommige gevallen hoger en in sommige gevallen lager dan het gemiddelde. De berekening is uitgevoerd met het softwarepakket WindPRO, een programma dat slagschaduw nauwkeurig berekent en dat veel gebruikt wordt in de windenergiesector.

Om de effecten 'worst-case' in beeld te brengen is geen rekening gehouden met het feit dat gebouwen en andere hoge obstakels de windturbines aan het zicht kunnen onttrekken en daarmee ook slagschaduw voorkomen.

3.5 Rekenmethode

Op basis van data over het zon- en windaanbod van de dichtstbijzijnde meetpost (Meteostation Schiphol) en bovengenoemde aannames worden met het softwarepakket WindPRO de slagschaduwcontouren getekend waar naar verwachting minimaal 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduw per jaar wordt ontvangen. Binnen de 1 uur-contour treedt naar verwachting gemiddeld meer dan 1 uur slagschaduw op. Binnen de 6 uur-contour treedt naar verwachting gemiddeld meer dan 6 uur slagschaduw op. Binnen de 10 uur-contour treedt naar verwachting gemiddeld meer dan 10 uur slagschaduw op.

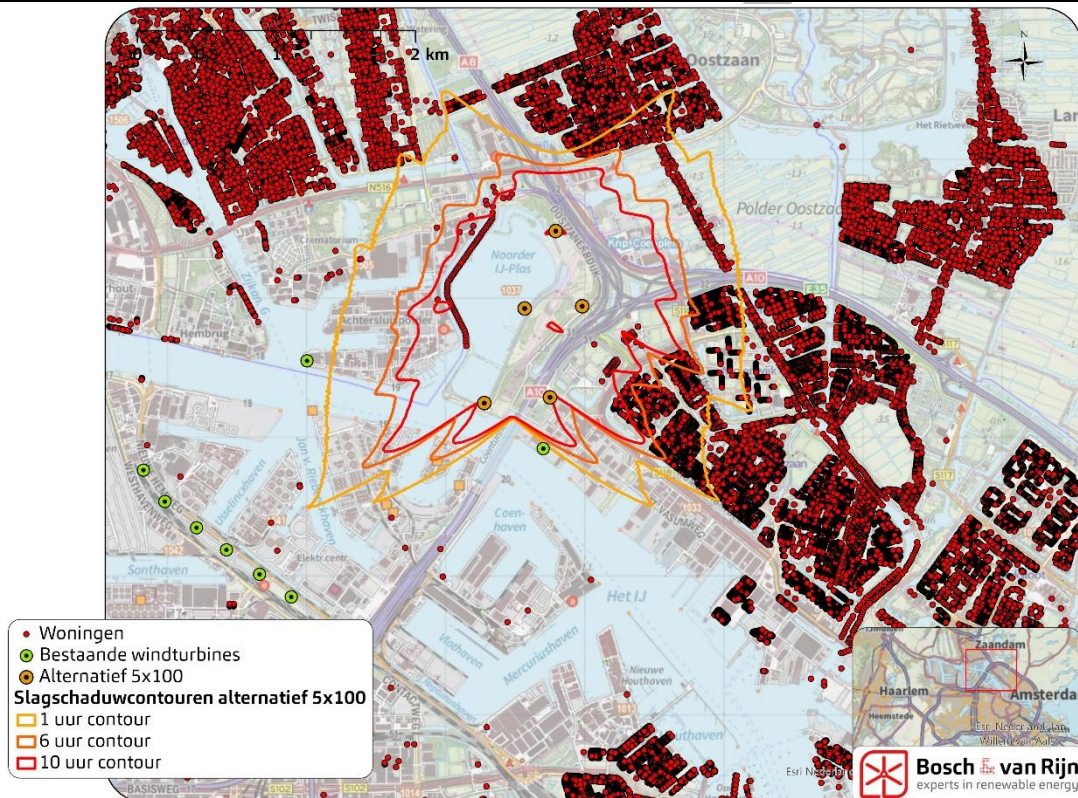
CONCEPT

Hoofdstuk 4 Resultaten

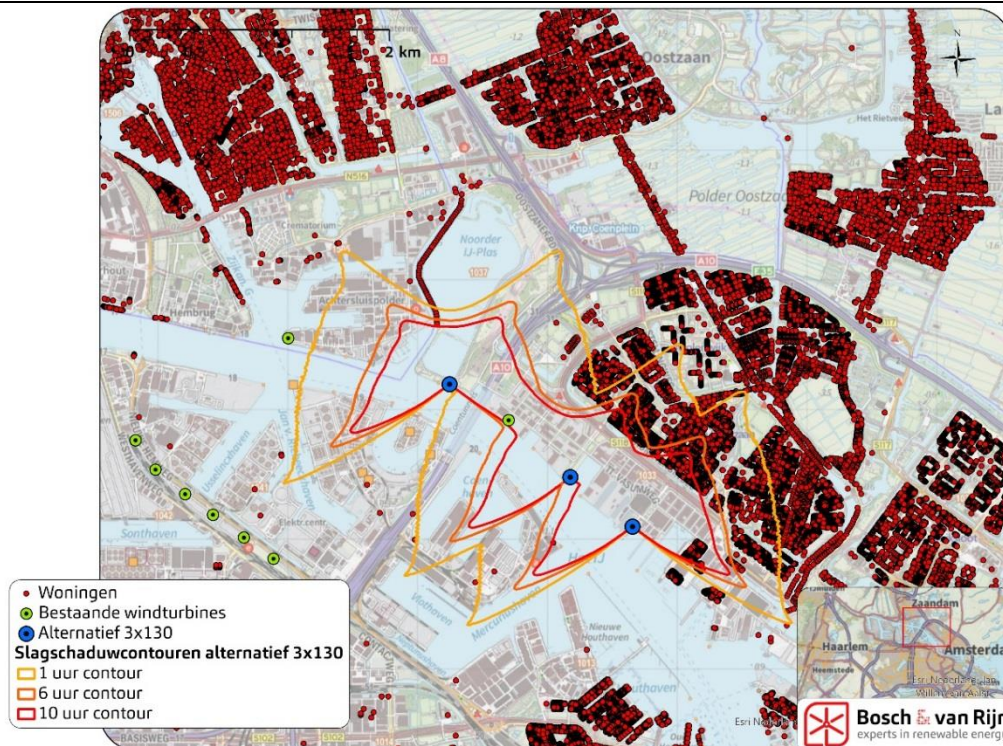
4.1 Slagschaduwcontouren

Onderstaande figuren tonen de slagschaduwcontouren van 1, 6 en 10 uur slagschaduw per jaar, uitgaande van een *realistische meteorologische situatie* (in tegenstelling tot een *worst case scenario*), voor de drie MER-alternatieven. Op elke locatie binnen de 1 uur slagschaduwcontour kan naar verwachting een jaarlijkse hoeveelheid slagschaduw optreden van meer dan 1 uur per jaar. De contouren van de opstellingen zijn vergroot weergegeven in Bijlage A.

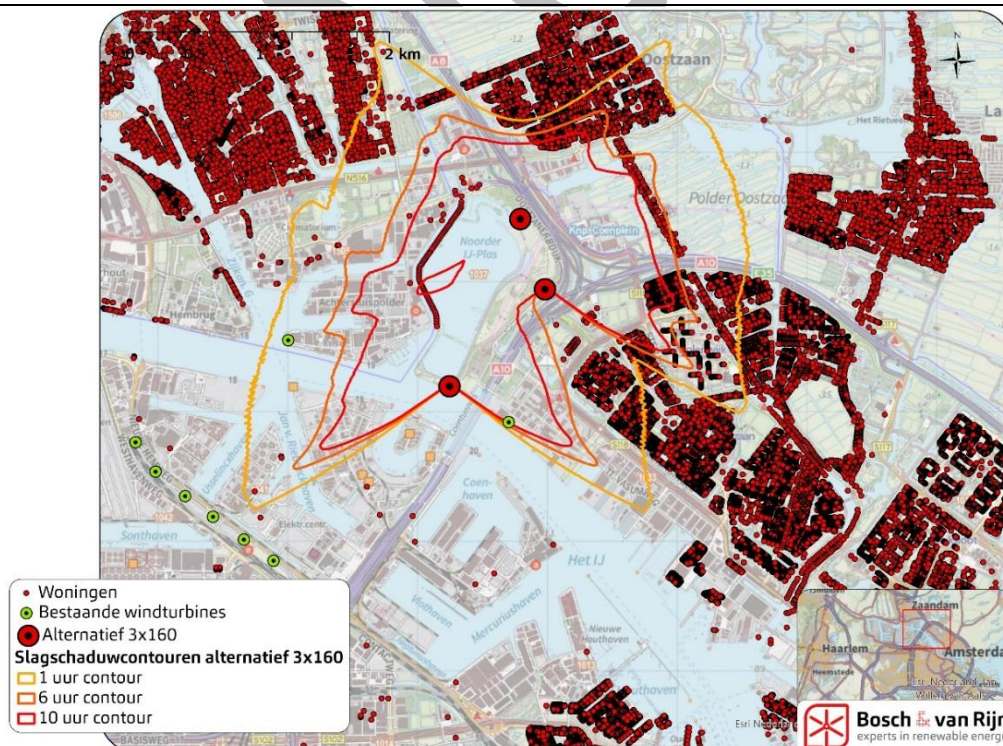
Figuur 6 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van MER-alternatief 5x100. De rode stippen tonen gevoelige objecten, zoals bijvoorbeeld woningen en woonboten.

Figuur 7 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van MER-alternatief 3x130. De rode stippen tonen gevoelige objecten, zoals bijvoorbeeld woningen en woonboten.

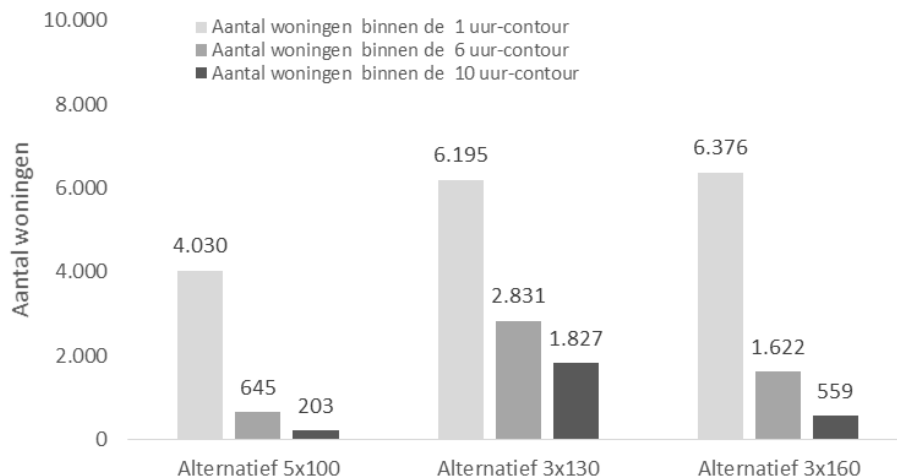
Figuur 8 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van MER-alternatief 3x160. De rode stippen tonen gevoelige objecten, zoals bijvoorbeeld woningen en woonboten.

4.2 Woningen binnen de contour: absoluut

Er bevinden zich woningen binnen de 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren. In Figuur 9 zijn deze absolute aantallen woningen per alternatief weergegeven.

Figuur 9 Aantal woningen binnen de slagschaduwcontouren (absoluut).

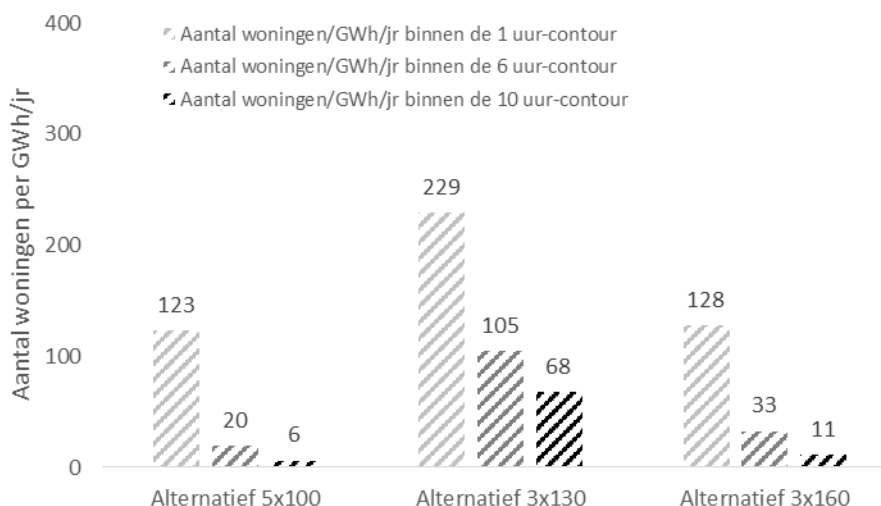
4.3 Woningen binnen de contour: relatief

Om een evenwichtige vergelijking te kunnen maken tussen de MER-alternatieven is ook gekeken naar de hoeveelheid woningen binnen de slagschaduwcontouren *in relatie tot* de hoeveelheid geproduceerde energie per MER-alternatief. Bij een gelijke hoeveelheid hinder scoort die opstelling immers beter die meer duurzame energie opwekt. De berekening van de verwachte jaarproductie per alternatief is te vinden bij de opbrengstberekening in het MER.

Tabel 5 Opbrengst en relatieve beoordeling slagschaduw

Alternatief	Jaarproductie
	GWh/jr
Alternatief 5x 100	33
Alternatief 3x 130	27
Alternatief 3x 160	50

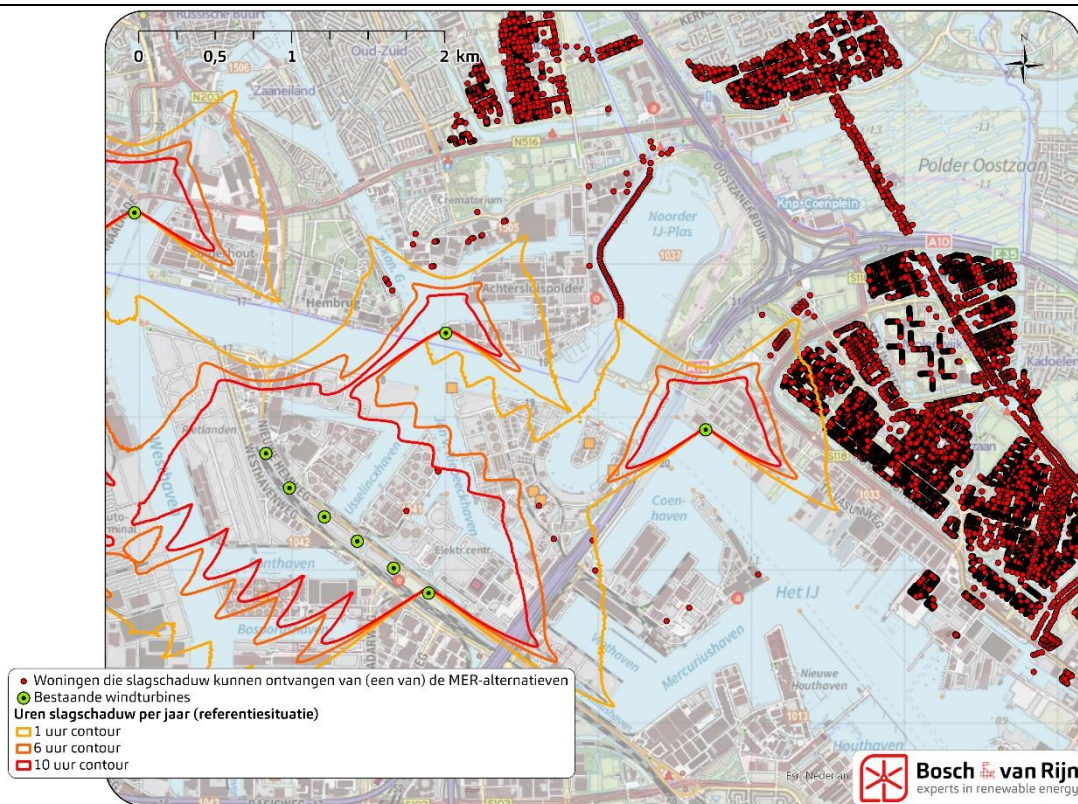
Figuur 10 Relatief aantal woningen binnen de slagschaduwcontouren.

4.4 Cumulatie met andere windturbines: Woningen binnen de contour

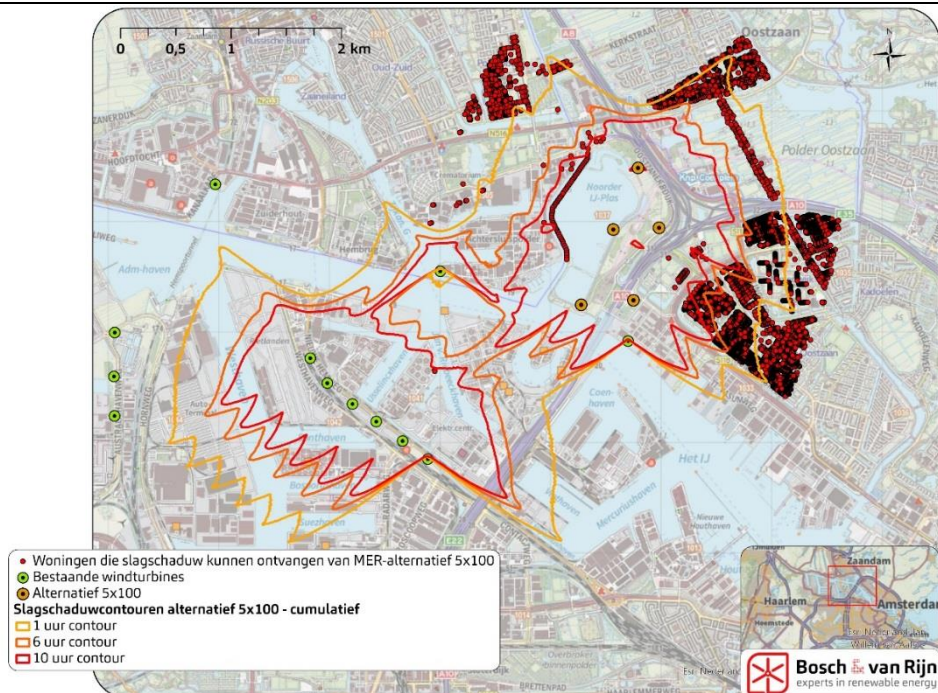
In de omgeving van de MER-alternatieven zijn enkele bestaande windturbines en windparken gelegen. Deze windparken/windturbines kunnen een opeenstapeling van slagschaduw veroorzaken. Voor alle woningen die mogelijk slagschaduw kunnen ontvangen door minimaal één van de MER-alternatieven is gekeken of er sprake is van cumulatie van slagschaduw vanuit deze omliggende windparken. In Figuur 11 is weergegeven welke woningen die binnen de contouren van de MER-alternatieven liggen, ook binnen de 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren liggen van bestaande windturbines in de omgeving van de MER-alternatieven (referentiesituatie).

Figuur 11 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van bestaande windturbines in de omgeving van de MER-alternatieven (referentiesituatie). Hierbij zijn ook alle woningen weergegeven die mogelijk slagschaduw kunnen ontvangen door minimaal één van de MER-alternatieven.

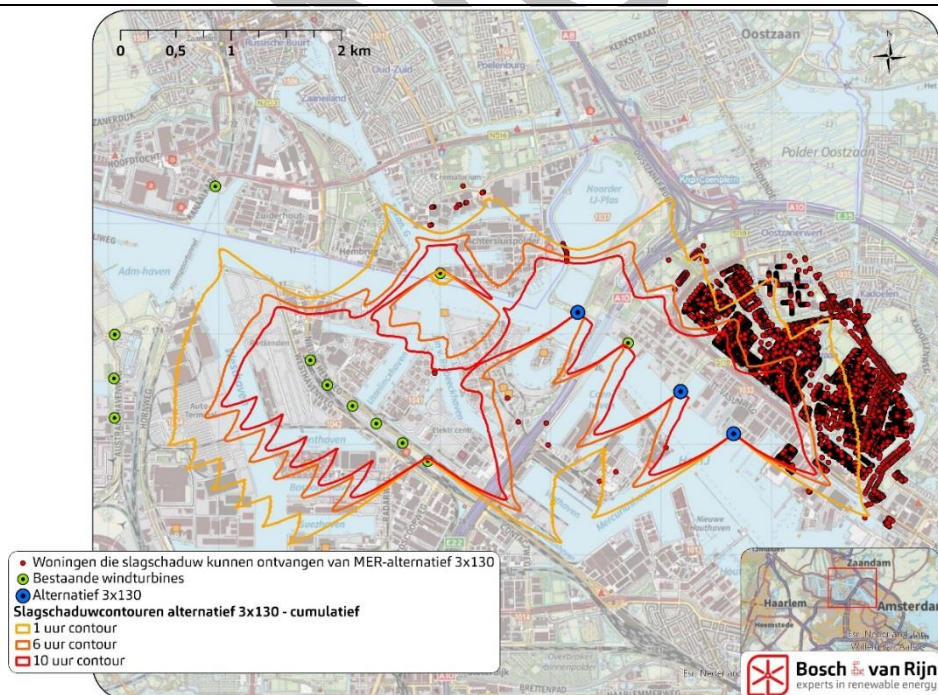

Onderstaande afbeeldingen tonen de cumulatieve slagschaduwcontouren van 1, 6 en 10 uur slagschaduw per jaar in combinatie met de referentiesituatie, uitgaande van een *realistische meteorologische situatie* (in tegenstelling tot een *worst case scenario*), voor de drie MER-alternatieven. Op elke locatie binnen de 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren kan naar verwachting een jaarlijkse hoeveelheid slagschaduw optreden van respectievelijk meer dan 1 uur, 6 uur en 10 uur per jaar. De contouren van de opstellingen zijn vergroot weergegeven in Bijlage A.

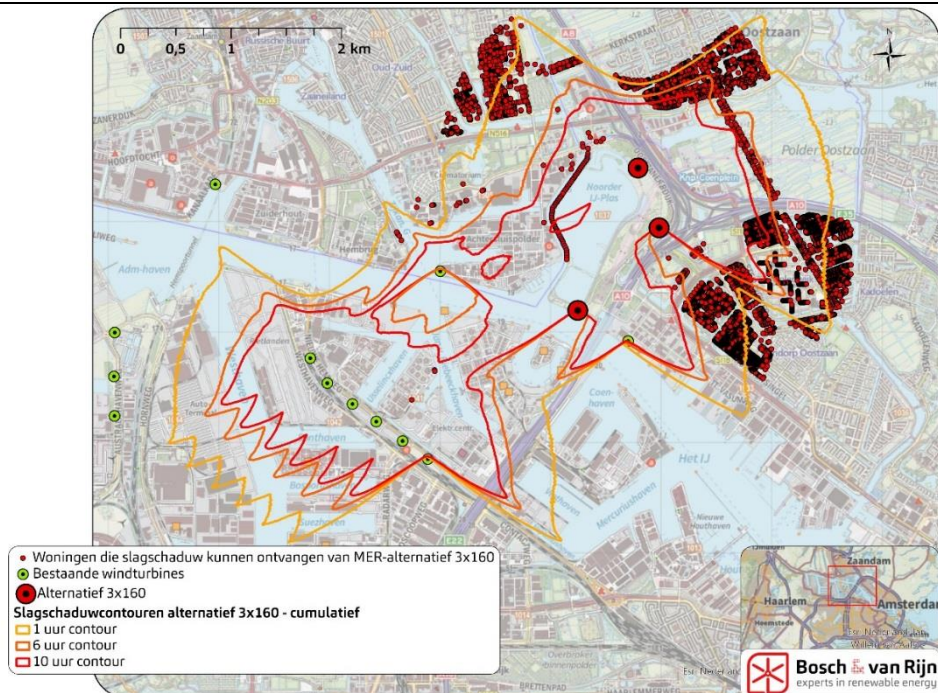
Figuur 12 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van MER-alternatief 5x100 in combinatie met de referentiesituatie. Hierbij zijn ook alle woningen weergegeven die mogelijk slagschaduw kunnen ontvangen door MER-alternatief 5x100.

Figuur 13 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van MER-alternatief 3x130 in combinatie met de referentiesituatie. Hierbij zijn ook alle woningen weergegeven die mogelijk slagschaduw kunnen ontvangen door MER-alternatief 3x130.

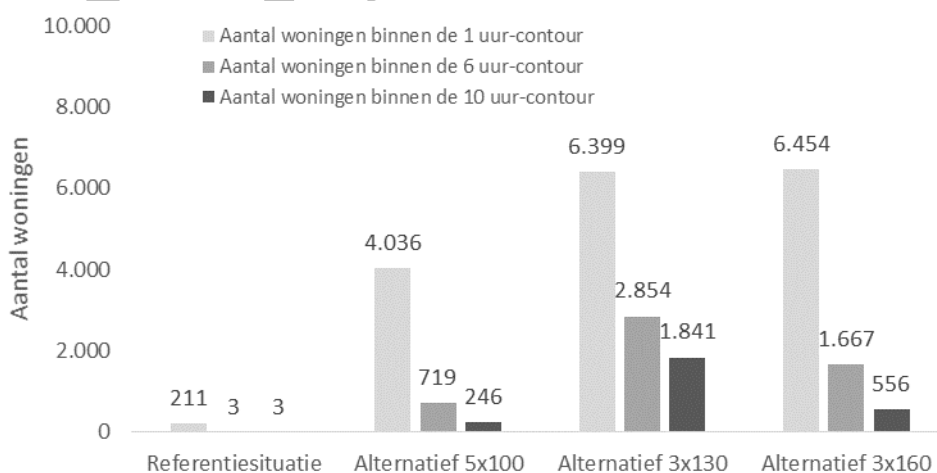

Figuur 14 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van MER-alternatief 3x160 in combinatie met de referentiesituatie. Hierbij zijn ook woningen weergegeven die slagschaduw kunnen ontvangen door MER-alternatief 3x160.

In Figuur 15 is per MER-alternatief weergegeven hoeveel woningen gelegen zijn binnen de 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van de MER-alternatieven in combinatie met de referentiesituatie. Ook is weergegeven hoeveel woningen die binnen de contouren van de MER-alternatieven liggen, ook binnen de 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren liggen van bestaande windturbines in de omgeving van de MER-alternatieven (referentiesituatie).

Figuur 15 Aantal woningen binnen de slagschaduwcontouren in combinatie met referentiesituatie.

4.5 Hoeveelheid slagschaduw en mitigatie

Om slagschaduw van windturbines te verminderen of te voorkomen kan een stilstandvoorziening op de windturbine worden aangebracht. Deze zorgt ervoor dat bij overschrijding van een vooraf gesteld maximum de windturbine wordt uitgeschakeld. De voorziening wordt per schaduwgevoelige woning vooraf ingeregeld, aangezien het gaat om specifieke momenten die van te voren bepaald kunnen worden afhankelijk van de zonnestand. Daarnaast wordt gemeten of er daadwerkelijk voldoende zon (en dus slagschaduw) is op die momenten.

Om het effect van dergelijke maatregelen op hoofdlijnen inzichtelijk te maken is berekend hoe vaak (uren per jaar) de windturbines slagschaduw op woningen (en andere gevoelige objecten) veroorzaken. Een norm die slagschaduw tot een bepaald maximum beperkt zal dan nooit tot *meer* opbrengstderving leiden, waarmee het maximale (opbrengst)effect van mitigerende maatregelen in beeld is. De berekening hiervoor is uitgevoerd aan de hand van slagschaduw-ontvangende vlakken. De vlakken zijn gemaakt op basis van aaneengesloten groepen met woningen (met een maximale onderlinge afstand van 100 meter).

De berekening is opgenomen in Bijlage B. Tabel 6 geeft de samengevatte resultaten en het percentage aan derving dat ontstaat door de benodigde stilstand.

Tabel 6

Stilstand in uren per jaar om alle slagschaduw op woningen te voorkomen.

Variant	Slagschaduw per jaar (uu:mm)	Derving (%)
5x 100 – WTB 1	141:52	1,71%
5x 100 – WTB 2	94:43	1,14%
5x 100 – WTB 3	135:32	1,63%
5x 100 – WTB 4	33:17	0,40%
5x 100 – WTB 5	119:43	1,44%
5x 100 – totaal	525:07	1,27%
3x 130 – WTB 1	29:04	0,35%
3x 130 – WTB 2	74:41	0,90%
3x 130 – WTB 3	123:55	1,49%
3x 130 – totaal	227:40	0,91%
3x 160 – WTB 1	241:30	2,91%
3x 160 – WTB 2	153:49	1,85%
3x 160 – WTB 3	67:44	0,82%
3x 160 – totaal	463:03	1,86%

Uit deze berekening blijkt dat het beperken van de hoeveelheid slagschaduw op gevoelige objecten een beperkt effect (1-2%) op de energieproductie heeft.

4.6 Slagschaduw op overige terreinen en objecten

4.6.1 Slagschaduw op overige terreinen

In de omgeving van de MER-alternatieven zijn volkstuinen en stadslandbouw- en recreatieterreinen gelegen (zie Figuur 16). Deze terreinen gelden doorgaans niet als geluids- of slagschaduwgevoelig. Omdat op deze terreinen wel hinder als gevolg van slagschaduw kan ontstaan worden zij in dit onderzoek alsnog meegenomen.

Figuur 16 Volkstuinen, stadslandbouw en recreatieterreinen in de omgeving van de MER-alternatieven.

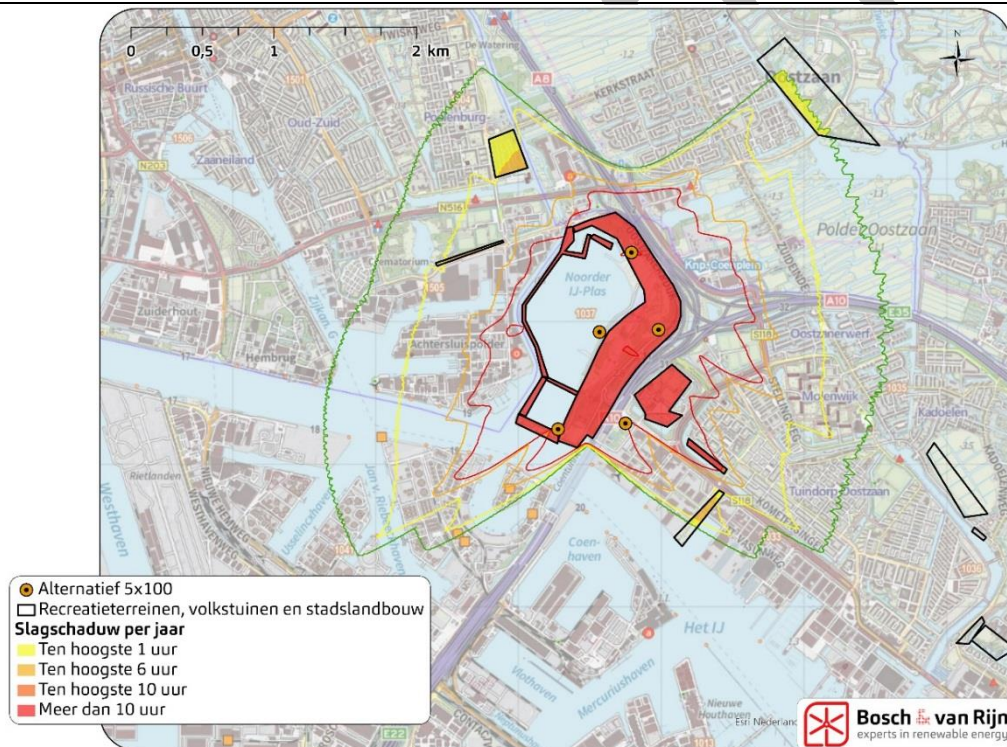
In dit slagschaduwonderzoek is voor volkstuinen, stadslandbouw en recreatieterreinen de jaarlijks verwachte slagschaduwbelasting inzichtelijk gemaakt op de terreinen die slagschaduw kunnen ontvangen.

De terreinen waarvoor de verwachte slagschaduwbelasting is berekend, zijn geselecteerd op basis van locaties met enkelbestemming 'recreatie' binnen de ter plekke geldende bestemmingsplannen. Daarnaast is gebruik gemaakt van de interactieve kaarten van de gemeente Amsterdam met de thema's 'Stadslandbouw' en 'Stadsparken, plantsoenen en recreatief groen'.

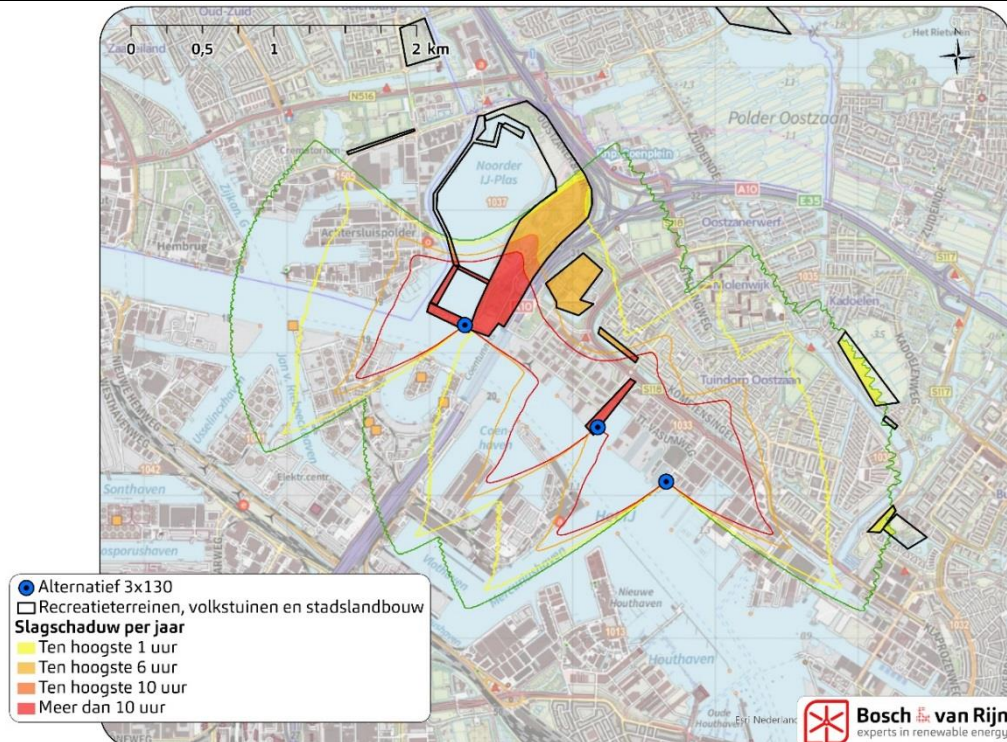
- Op basis van de kaart 'Stadslandbouw' is Stadsboerderij NoordOogst geselecteerd. Andere terreinen met nutstuinen, volkstuinen en schoolwerktuinen liggen buiten de invloedssfeer van de MER-alternatieven en ontvangen derhalve geen slagschaduw. Deze terreinen zijn daarom niet meegenomen in de rapportage.
- Op basis van de kaart 'Stadsparken, plantsoenen en recreatief groen' zijn locaties geselecteerd waar sprake is van overig recreatief groen en waar mogelijk slagschaduw kan optreden. Stadsparken liggen buiten de invloedssfeer van de MER-alternatieven en ontvangen geen slagschaduw. Deze zijn daarom niet meegenomen in de rapportage.

Figuur 17 t/m Figuur 19 laten zien wat de verwachte slagschaduwduur is binnen de recreatieterreinen, volkstuinen en stadslandbouw. Deze slagschaduwcontouren tonen de situatie, indien *geen* mitigerende maatregelen worden toegepast.

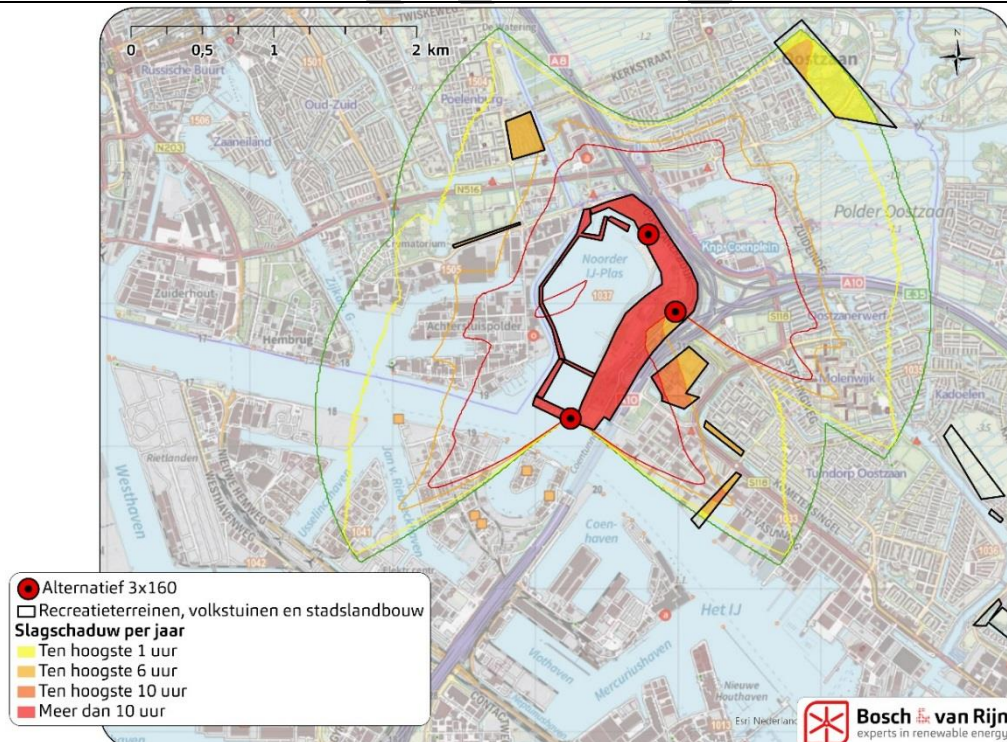
Figuur 17 Slagschaduwcontouren alternatief 5x100 en recreatieterreinen, volkstuinen en stadslandbouw.

Figuur 18 Slagschaduwcontouren alternatief 3x130 en recreatieterreinen, volkstuinen en stadslandbouw.

Figuur 19 Slagschaduwcontouren alternatief 3x160 en recreatieterreinen, volkstuinen en stadslandbouw.

Daarnaast is per alternatief de verwachte jaarlijkse slagschaduwbelasting op alle recreatieterreinen, volkstuinen en stadslandbouwlocaties berekend. Tabel 7 laat de

totale jaarlijks verwachte slagschaduwduur op deze terreinen zien. De berekening is opgenomen in Bijlage C.

Tabel 7 Verwachte slagschaduw per jaar op overige terreinen.

Onderzocht terrein	Alternatief 5x100 (uu:mm)	Alternatief 3x130 (uu:mm)	Alternatief 3x160 (uu:mm)
Totale slagschaduwbelasting op overige terreinen	5846:45	2592:15	5605:25
Benodigde stilstand om alle slagschaduw te voorkomen.	3361:30	1656:16	2443:23

Het verschil tussen de beide totalen wordt veroorzaakt doordat meerdere terreinen slagschaduw kunnen ontvangen van dezelfde windturbine. Daardoor treedt dubbeltelling op.

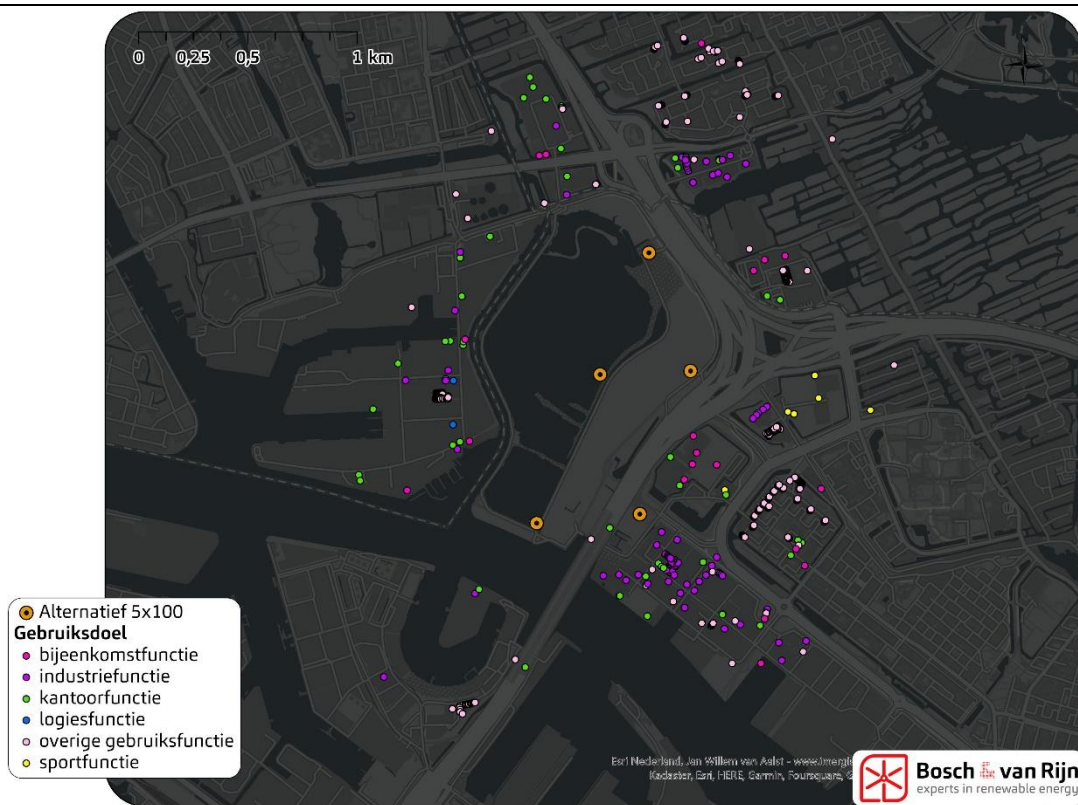
4.6.2 Slagschaduw op overige objecten

In de omgeving van de MER-alternatieven zijn ook bedrijven (kantoren en industrie) en hotels gelegen. Deze objecten worden doorgaans niet beschouwd als geluids- of slagschaduwgevoelig object, maar er kan wel hinder ontstaan door slagschaduw op deze locaties. Vandaar dat ze in voorliggend onderzoek wel meegenomen worden. De jaarlijks verwachte slagschaduwbelasting is inzichtelijk gemaakt voor locaties met industriefunctie binnen 500 meter van een MER-alternatief en voor locaties met bijeenkomst-, kantoor-, logies-, sport- of overige gebruiksfunctie binnen 1000 meter van een MER-alternatief.

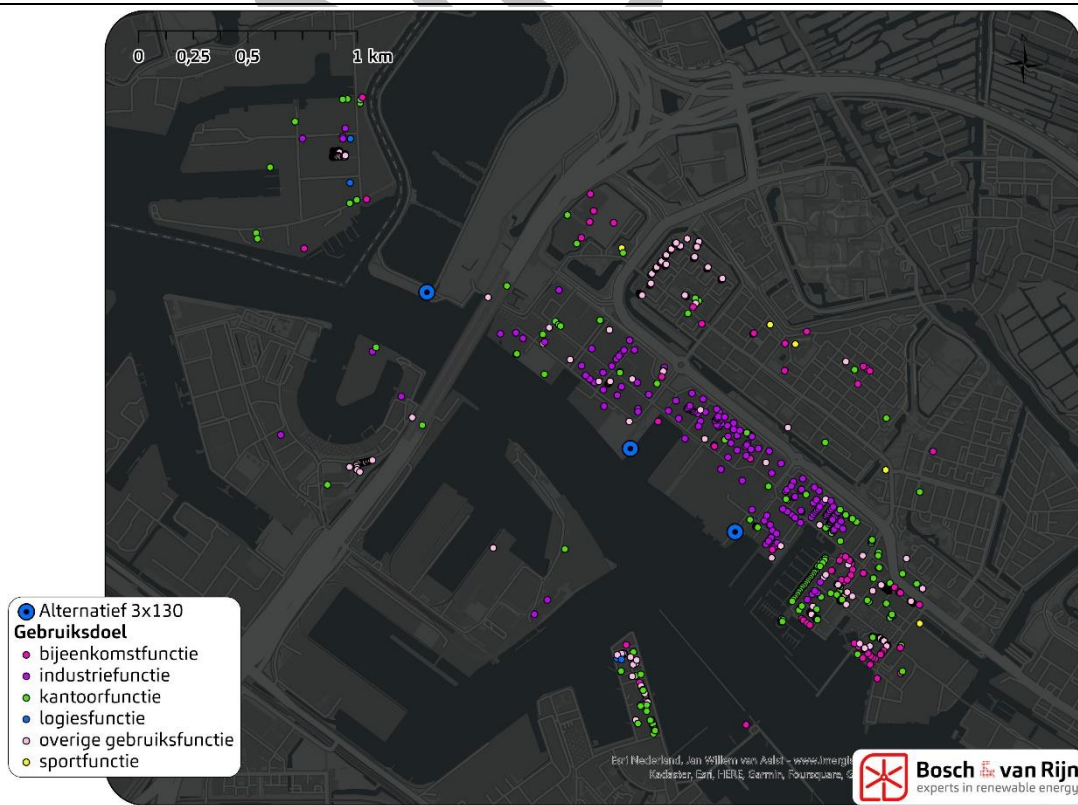
In Figuur 20, Figuur 21 en Figuur 22 is per MER-alternatief weergegeven van welke objecten de verwachte jaarlijkse slagschaduwbelasting inzichtelijk is gemaakt. Sommige objecten hebben meerdere gebruiksfuncties. Van deze objecten is enkel de hoofdfunctie in onderstaande figuren inzichtelijk gemaakt. In Bijlage D is de verwachte jaarlijkse hoeveelheid slagschaduw per adres weergegeven, indien *geen* mitigerende maatregelen worden toegepast. Ook zijn alle gebruiksfuncties van elk adres weergegeven in Bijlage D. Een eventuele stilstandvoorziening om de slagschaduw op bepaalde objecten (bijvoorbeeld kantoren) te maximeren op een nader te bepalen norm wordt per object softwarematig ingeregeld.

De slagschaduwbelasting op deze objecten is inzichtelijk gemaakt aan de hand van verticale gevels. Voor bijna alle objecten is uitgegaan van een gevel die start op 50 centimeter met een hoogte gemiddelde hoogte van 5 meter en een breedte van 8 meter. Enkel voor Hotel Van der Valk in Zaandam is in samenspraak met de ontwikkelaar een afwijkende gevelhoogte en -breedte gekozen van 100 meter breed en 30 meter hoog.

Figuur 20 Overige objecten in omgeving van MER-alternatief 5x100.

Figuur 21 Overige objecten in omgeving van MER-alternatief 3x130.

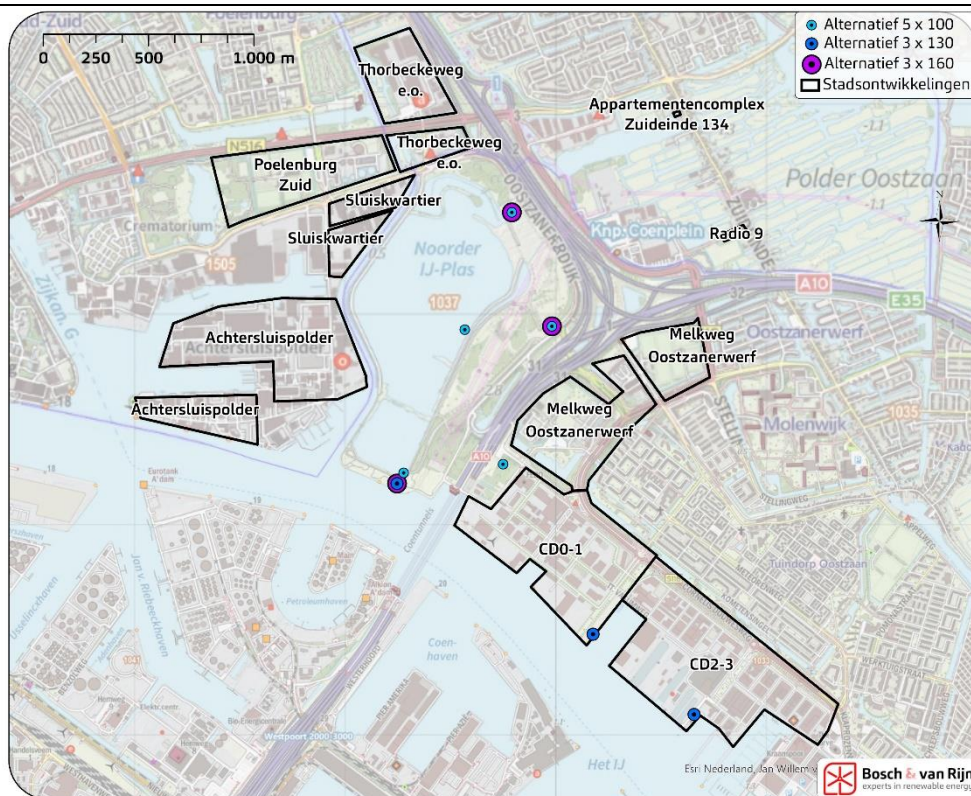
Figuur 22 Overige objecten in omgeving van MER-alternatief 3x160.

4.7 Effecten op stadsontwikkelingen

Er is voor verschillende stadsontwikkelingen in Amsterdam, Oostzaan en Zaanstad inzicht gegeven in de slagschaduwduur ter plaatse. De betreffende stadsontwikkelingen zijn weergegeven in Figuur 23.

Figuur 23 Locaties stadsontwikkelingen in Amsterdam, Oostzaan en Zaandam.

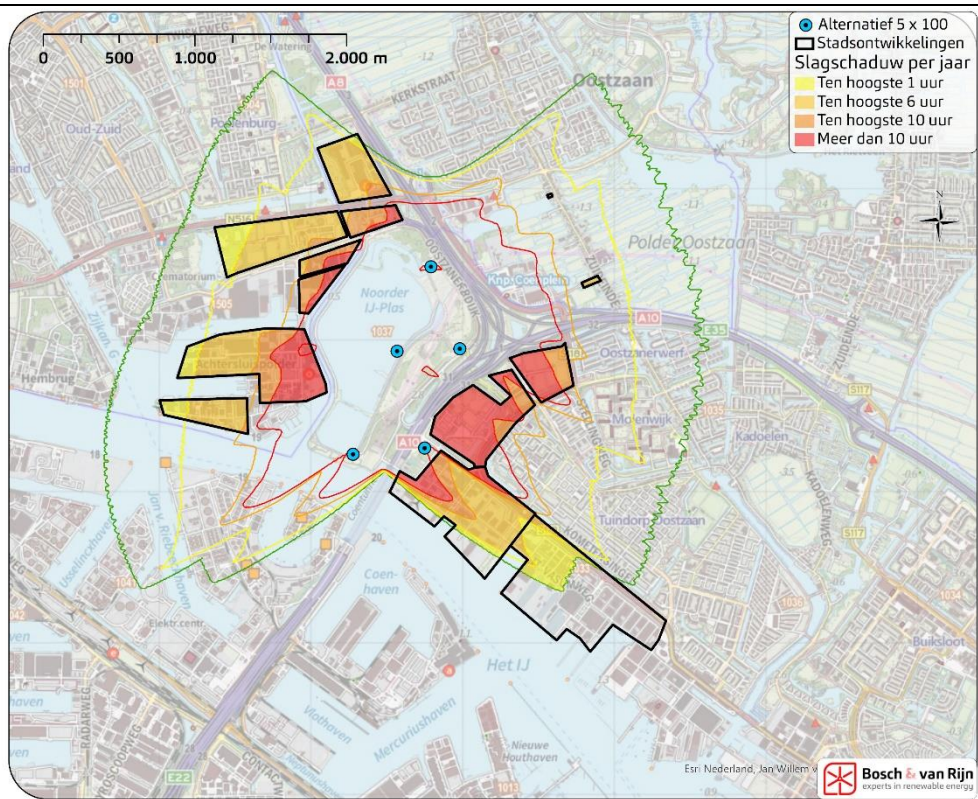

Figuur 24 t/m Figuur 26 maken de slagschaduw van de MER-alternatieven inzichtelijk zoals deze optreedt ter plaatse van de verschillende stadsontwikkelingen in Amsterdam, Oostzaan en Zaanstad (zie het MER voor een nadere beschrijving van deze ontwikkelingen).

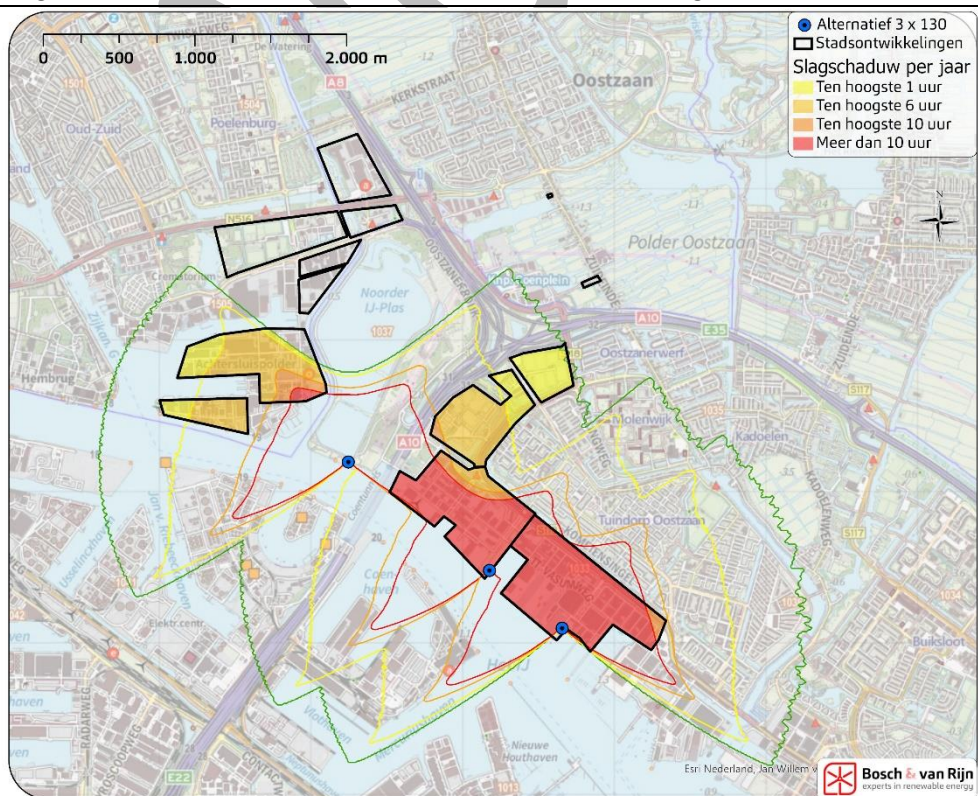
Deze slagschaduwcontouren tonen de situatie, indien *geen* mitigerende maatregelen worden toegepast. Een eventuele stilstandvoorziening om de slagschaduw op bepaalde objecten (zoals woningen) te maximaliseren op een nader te bepalen norm wordt per object softwarematig ingeregeld. Het is niet mogelijk om slagschaduwcontouren *inclusief mitigatie* weer te geven, omdat de precieze tijden waarop stilstand moet worden toegepast niet op voorhand bekend zijn. Dit is immers mede afhankelijk van de hoeveelheid bewolking en de windsnelheid.

Vanwege een toe te passen geluidsnorm moet reeds een aanzienlijke afstand tot gevoelige objecten worden aangehouden. Hierdoor is de opbrengstderving als gevolg van een stilstandvoorziening voor slagschaduw doorgaans geen belemmerende factor voor de (economische) haalbaarheid van een project, ongeacht de precieze toegepaste normgrens.

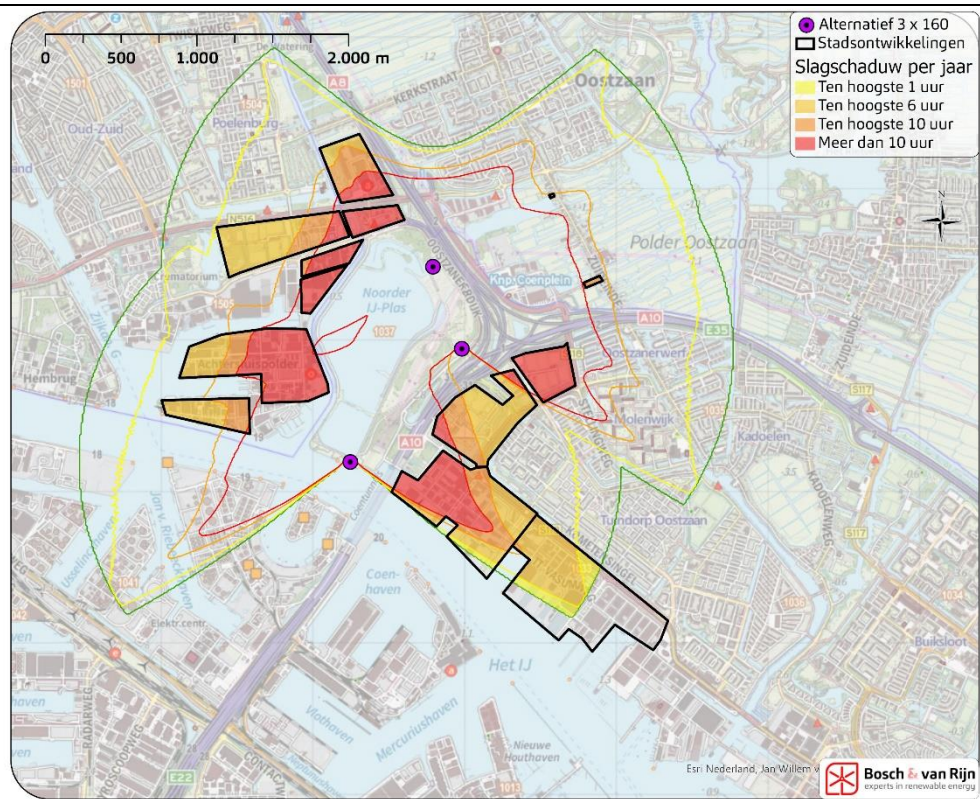
Figuur 24 Slagschaduwcontouren alternatief 5x100 en locatie stadsontwikkelingen.

Figuur 25 Slagschaduwcontouren alternatief 3x130 en locatie stadsontwikkelingen.

Figuur 26 Slagschaduwcontouren alternatief 3x160 en locatie stadsontwikkelingen.

Een beschouwing van bovenstaande figuren leidt tot de volgende conclusies voor slagschaduw in relatie tot stadsontwikkelingen, wanneer geen mitigatie wordt toegepast:

- MER-alternatief 5x100: Er treedt aanzienlijke slagschaduw (± 5 -10 uur per jaar) op ter plaatse van de stadsontwikkelingen in Oostzaan en Zaanstad. Ter plaatse van Melkweg-Oostzanerwerf is de jaarlijkse slagschaduw meer dan 10 uur. Slagschaduw op CDT0-1 ligt rond de 3-10 uur per jaar en CDT2-3 ondervindt minder slagschaduw, 0-3 uur per jaar.
- MER-alternatief 3x130: Er treedt nauwelijks slagschaduw op ter plaatse van de stadsontwikkelingen in Oostzaan en de delen van Zaanstad die in fase 1 ontwikkeld worden (Sluiskwartier). Ter plaatse van de Achtersluispolder treedt ca. 3-10 uur slagschaduw per jaar op. Melkweg-Oostzanerwerf ondervindt ca. 0-7 uur slagschaduw per jaar. Het gehele Cornelis Douwesterrein wordt belast met meer dan 10 uur slagschaduw per jaar.
- MER-alternatief 3x160: de slagschaduw die optreedt bij de stadsontwikkelingen in Oostzaan en Zaanstad is aanzienlijk (>10 uur per jaar). Melkweg-Oostzanerwerf wordt belast met ca. 5-10 uur slagschaduw per jaar. Het westelijk deel van het Cornelis Douwesterrein (CDT0-1) ondervindt met 5-10 uur meer dan het oostelijk deel (CDT2-3) met ca. 0-5 uur per jaar.

Hoofdstuk 5 Beoordelingskader

5.1 Beoordelingskader

Tabel 8 toont de beoordelingscriteria waarop het MER de MER-alternatieven beoordeelt op het milieuthema slagschaduw. Om het milieueffect slagschaduw te beoordelen, hanteren we als criterium: het aantal woningen dat jaarlijks een bepaalde hoeveelheid slagschaduw ondervindt (zonder mitigatie). Om een goede afweging te kunnen maken tussen de voor- en nadelen van windenergie wordt het thema slagschaduw ook uitgedrukt in relatie tot de energieopbrengst. Ook wordt cumulatie van slagschaduw door bestaande windturbines beoordeeld.

Tabel 8 Beoordelingscriteria Slagschaduw.

Beoordelingscriteria

Aantal gevoelige objecten binnen de berekende slagschaduw-contouren van 1 uur, 6 uur en 10 uur schaduw per jaar: absoluut

Aantal gevoelige objecten binnen de berekende slagschaduw-contouren van 1 uur, 6 uur en 10 uur schaduw per jaar: relatief

Cumulatie met bestaande windturbines (uren schaduw per jaar)

De effectbepaling in dit MER wordt gegeven in de genoemde 5-puntsschaal van '--' tot '++'. Aangezien het optreden van slagschaduw niet als positief milieu-effect kan worden beschouwd, zijn de beoordelingen '+' en '++' op dit milieuthema niet van toepassing. In onderstaande tabellen wordt de specifieke invulling van deze schaal voor het milieuaspect 'slagschaduw' toegelicht.

Tabel 9 Beoordelingstabel slagschaduw absoluut (aantal woningen binnen contour)

	Binnen 1 uur-contour	Binnen 6 uur-contour	Binnen 10 uur-contour
--	Meer dan 5.000 woningen	Meer dan 2.500 woningen	Meer dan 1.000 woningen
-	2.500 – 5.000 woningen	1 – 2.500 woningen	1 – 1.000 woningen
0	Minder dan 2.500 woningen	0 woningen	0 woningen
+	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
++	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 10 Beoordelingstabel slagschaduw relatief, op basis van het aantal woningen per GWh/jr.

	Relatief t.o.v. 1u slagschaduw	Relatief t.o.v. 6u slagschaduw	Relatief t.o.v. 10u slagschaduw
--	>200 woningen per GWh/jaar	>100 won. per GWh/jaar	>50 woningen per GWh/jaar
-	100-200 won. per GWh/jaar	15-100 won. per GWh/jaar	5-50 won. per GWh/jaar
0	<100 won. per GWh/jaar	<15 won. per GWh/jaar	<5 won. per GWh/jaar
+	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
++	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Tabel 11 Beoordelingstabel cumulatie slagschaduw (aantal woningen binnen contour inclusief referentiesituatie)

	Binnen 1 uur-contour	Binnen 6 uur-contour	Binnen 10 uur-contour
--	Meer dan 5.000 woningen	Meer dan 2.500 woningen	Meer dan 1.000 woningen
-	2.500 – 5.000 woningen	1 – 2.500 woningen	1 – 1.000 woningen
0	Minder dan 2.500 woningen	0 woningen	0 woningen
+	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
++	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

5.2 Conclusie

De MER-alternatieven scoren op basis van de MER-beoordelingscriteria voor slagschaduw als volgt:

Tabel 12 Conclusie slagschaduw

Mer-alternatief	5x 100	3x 130	3x 160
Absoluut – aantal woningen binnen 1u-contour	-	--	--
Absoluut – aantal woningen binnen 6u-contour	-	--	-
Absoluut – aantal woningen binnen 10u-contour	-	--	-
Relatief – aantal woningen binnen 1 u-contour per GWh/jr	-	--	-
Relatief – aantal woningen binnen 6 u-contour per GWh/jr	-	--	-
Relatief – aantal woningen binnen 10 u-contour per GWh/jr	-	--	-
Cumulatief – aantal woningen binnen 1u-contour	-	--	--
Cumulatief – aantal woningen binnen 6u-contour	-	--	-
Cumulatief – aantal woningen binnen 10u-contour	-	--	-

Hoofdstuk 6 Conclusie

In dit onderzoek zijn t.b.v. een projectMER drie opstellingsalternatieven onderzocht, die van elkaar verschillen in aantal, afmetingen en posities van de windturbines. De slagschaduwduur veroorzaakt door windturbines ter plaatse van nabijgelegen woningen en andere gevoelige objecten is berekend en is gebruikt om de MER-alternatieven te beoordelen op het milieuthema slagschaduw. Deze beoordeling is in Tabel 12 weergegeven.

Er is per MER-alternatief in kaart gebracht hoeveel woningen er binnen de 10 uur, 6 uur- en 1 uur-contour zijn gelegen. Daarnaast is per MER-alternatief gekeken naar de hoeveelheid woningen *in relatie tot* de hoeveelheid geproduceerde energie. Ook is er in kaart gebracht hoeveel woningen er binnen de 10 uur-, 6 uur- en 1 uur-contour zijn gelegen in combinatie slagschaduw van bestaande windturbines. Aanvullend is de verwachte jaarlijkse slagschaduwduur op overige objecten en overige terreinen inzichtelijk gemaakt.

Uit de beoordeling blijkt dat alternatief 3x130 op alle beoordelingscriteria ‘-’ scoort, terwijl alternatief 5x100 en 3x160 minder significant negatieve effecten veroorzaken.

Uit de mitigatieberekening blijkt dat het voor alle MER-alternatieven goed mogelijk is om slagschaduwhinder te voorkomen. De daarmee gepaard gaande daling in de energie-opbrengst varieert van 0,9% voor alternatief 3x130 tot 1,9% voor alternatief 3x160.

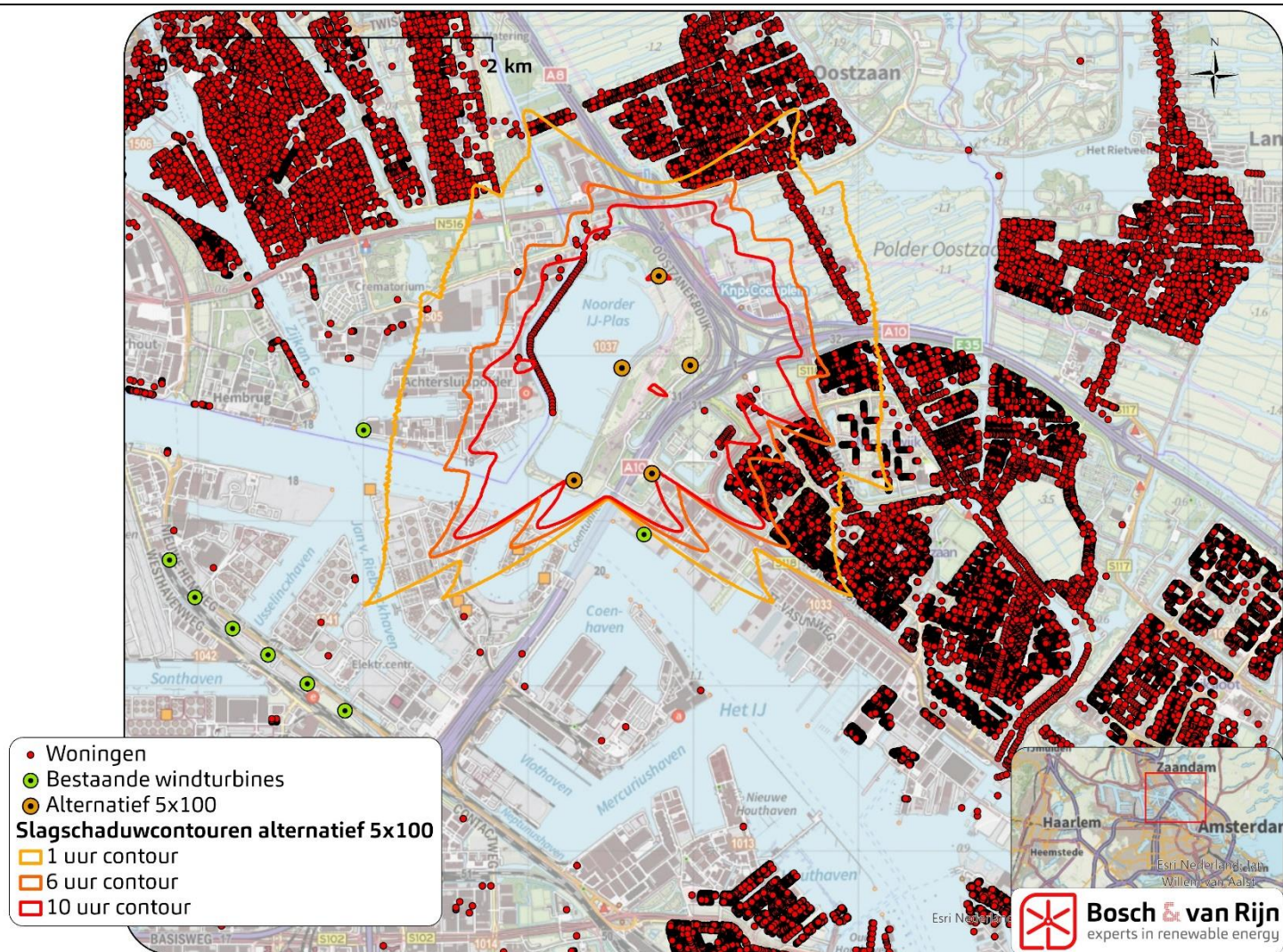
Hoofdstuk 7 Bijlagen

CONCEPT

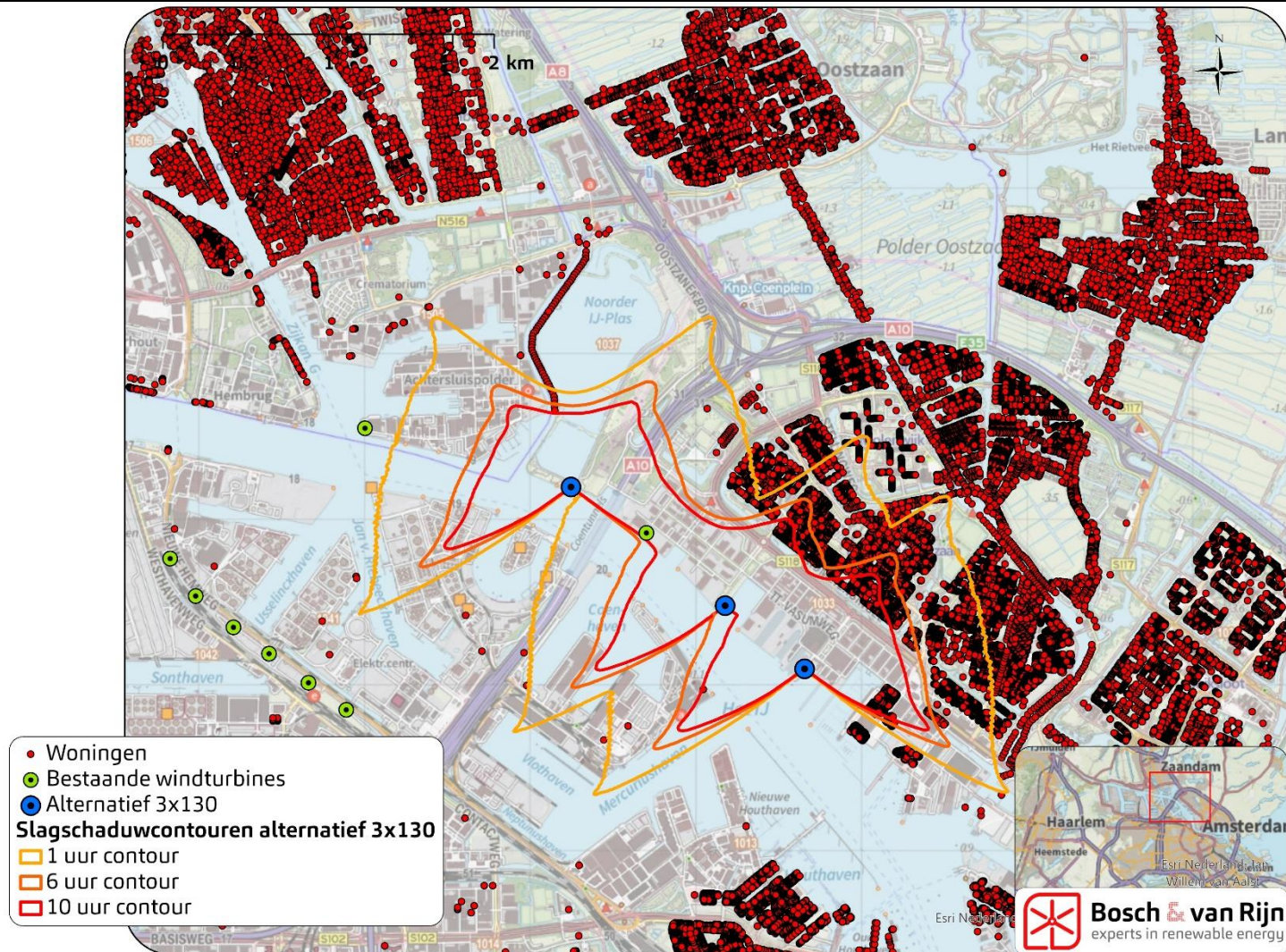
Figuur 27

1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van alternatief 5x100. Hierbij zijn ook de woningen weergegeven.

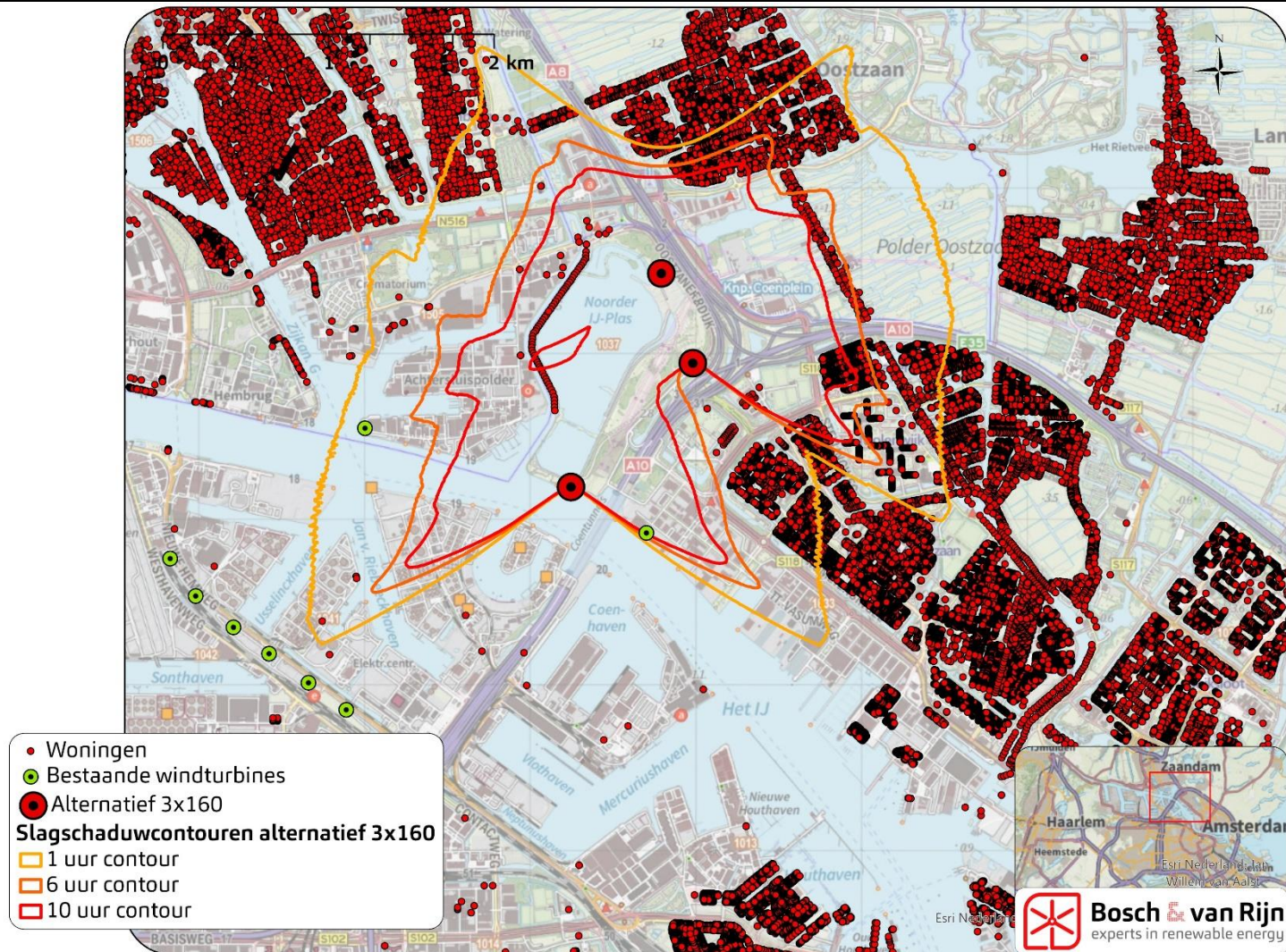
Figuur 28

1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van alternatief 3x130. Hierbij zijn ook de woningen weergegeven.

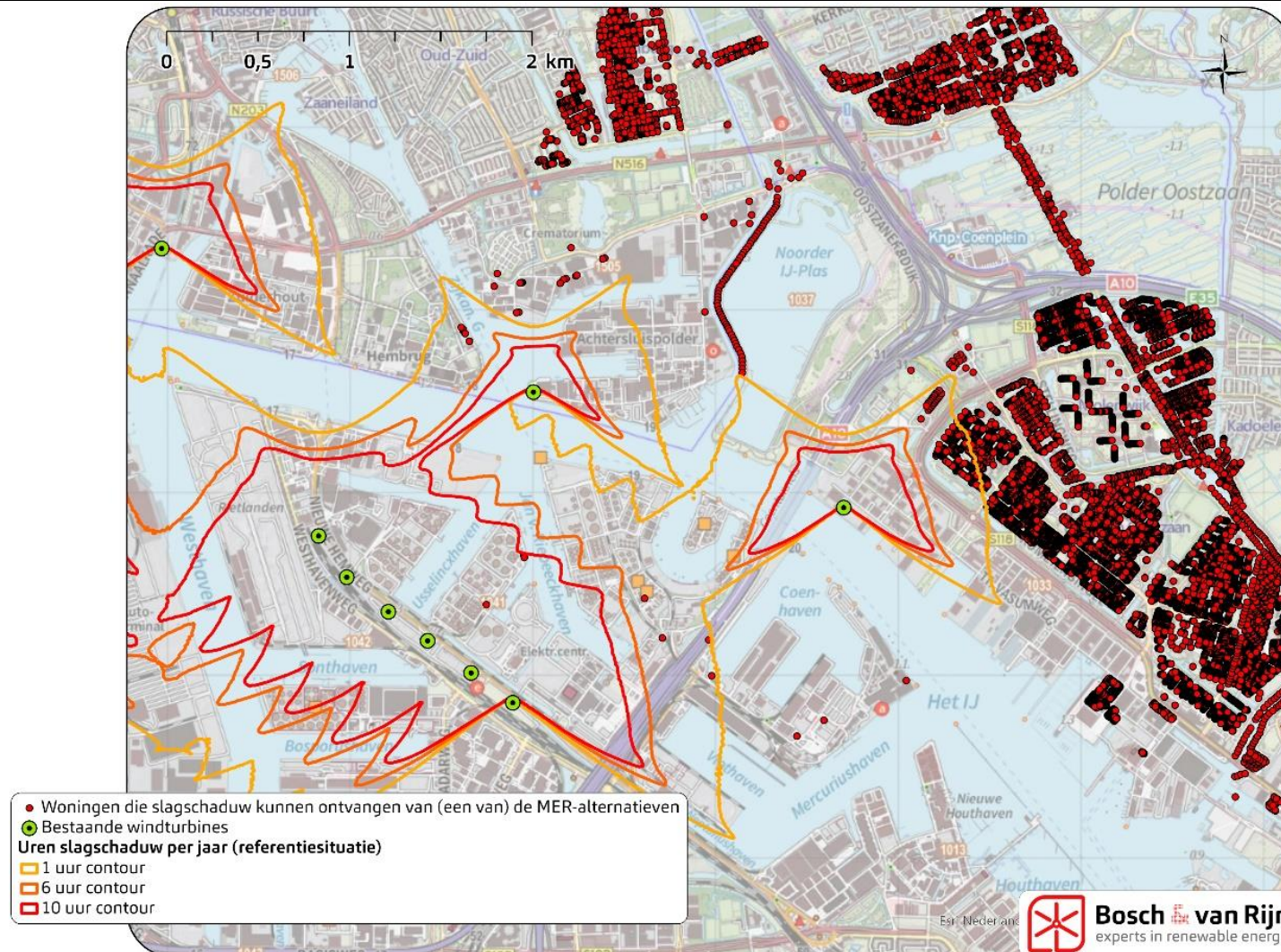

Figuur 29

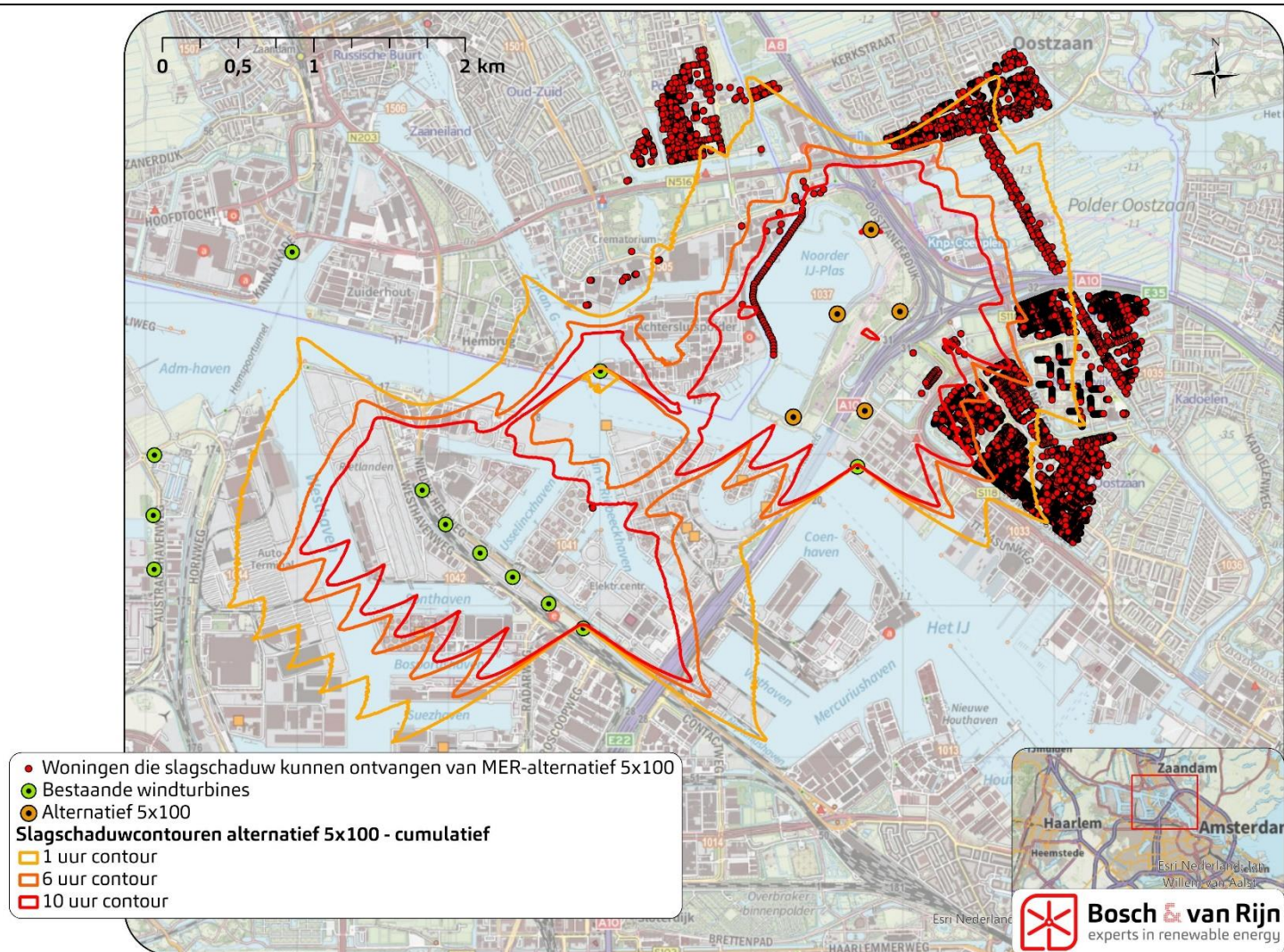
1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van alternatief 3x160. Hierbij zijn ook de woningen weergegeven.

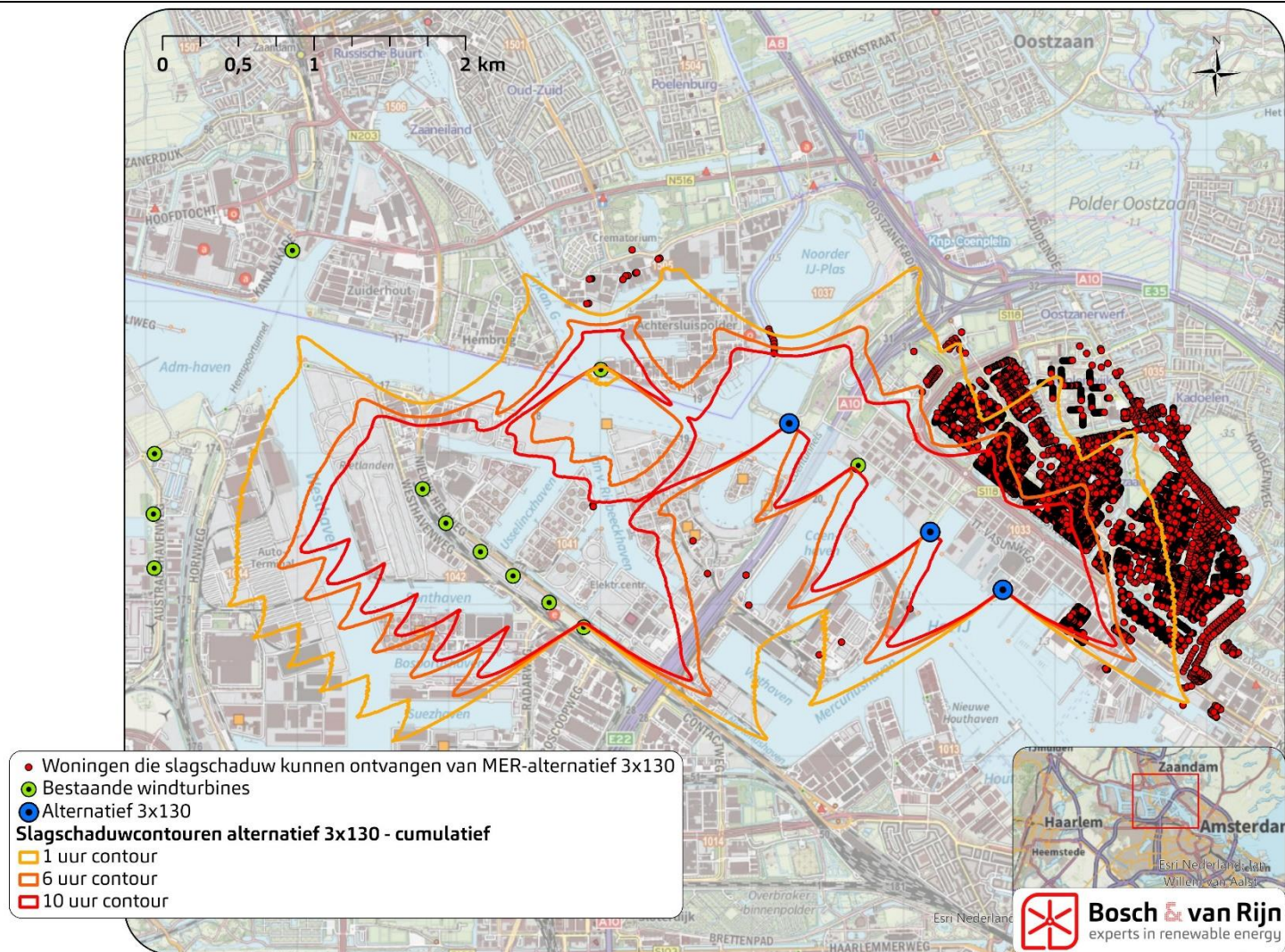
Figuur 30 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van bestaande windturbines in de omgeving van de MER-alternatieven (referentiesituatie). Hierbij zijn ook alle woningen weergegeven die mogelijk slagschaduw kunnen ontvangen door minimaal één van de MER-alternatieven.

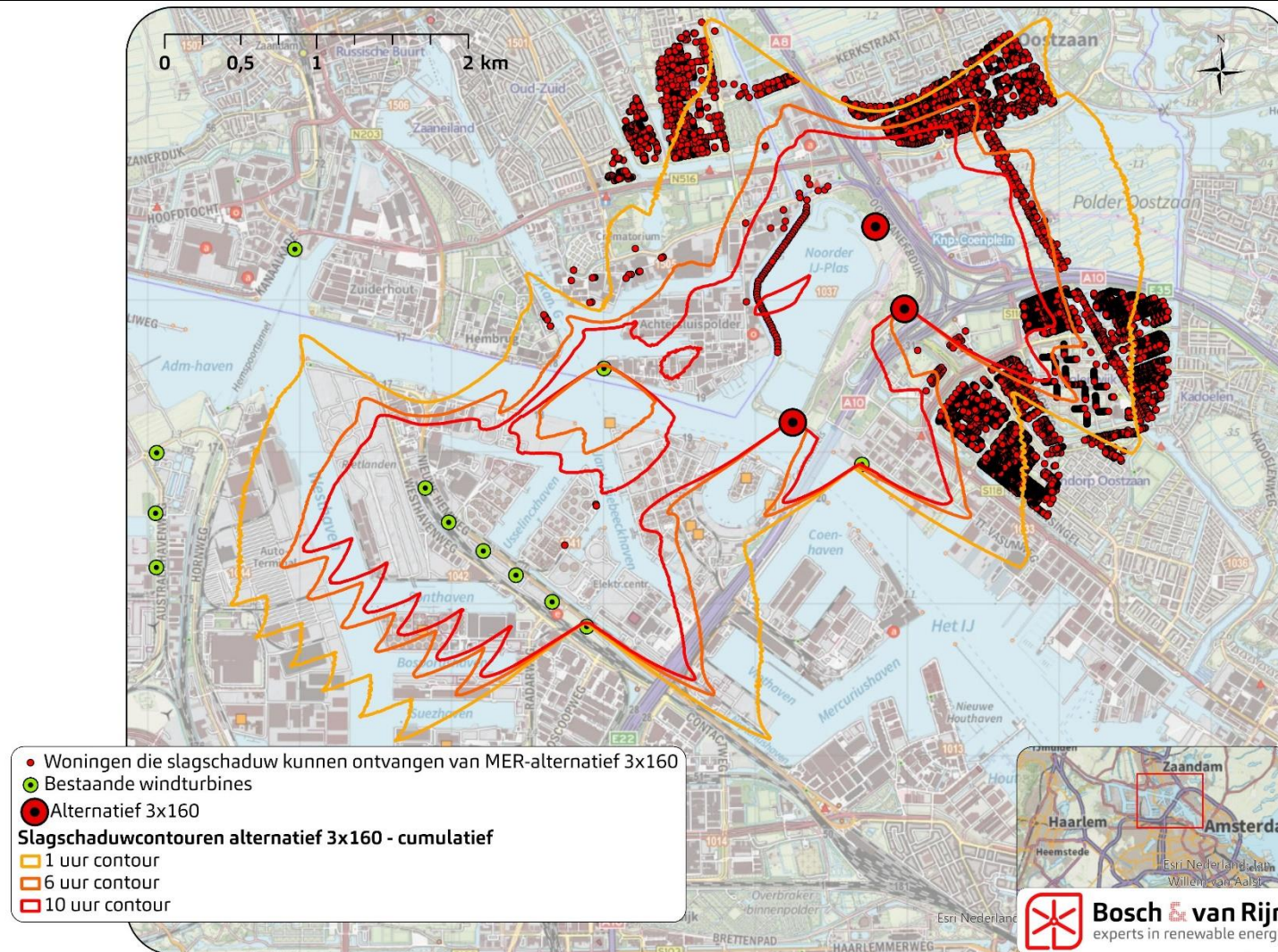
Figuur 31 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van MER-alternatief 5x100 in combinatie met de referentiesituatie. Hierbij zijn ook alle woningen weergegeven die mogelijk slagschaduw kunnen ontvangen door MER-alternatief 5x100.

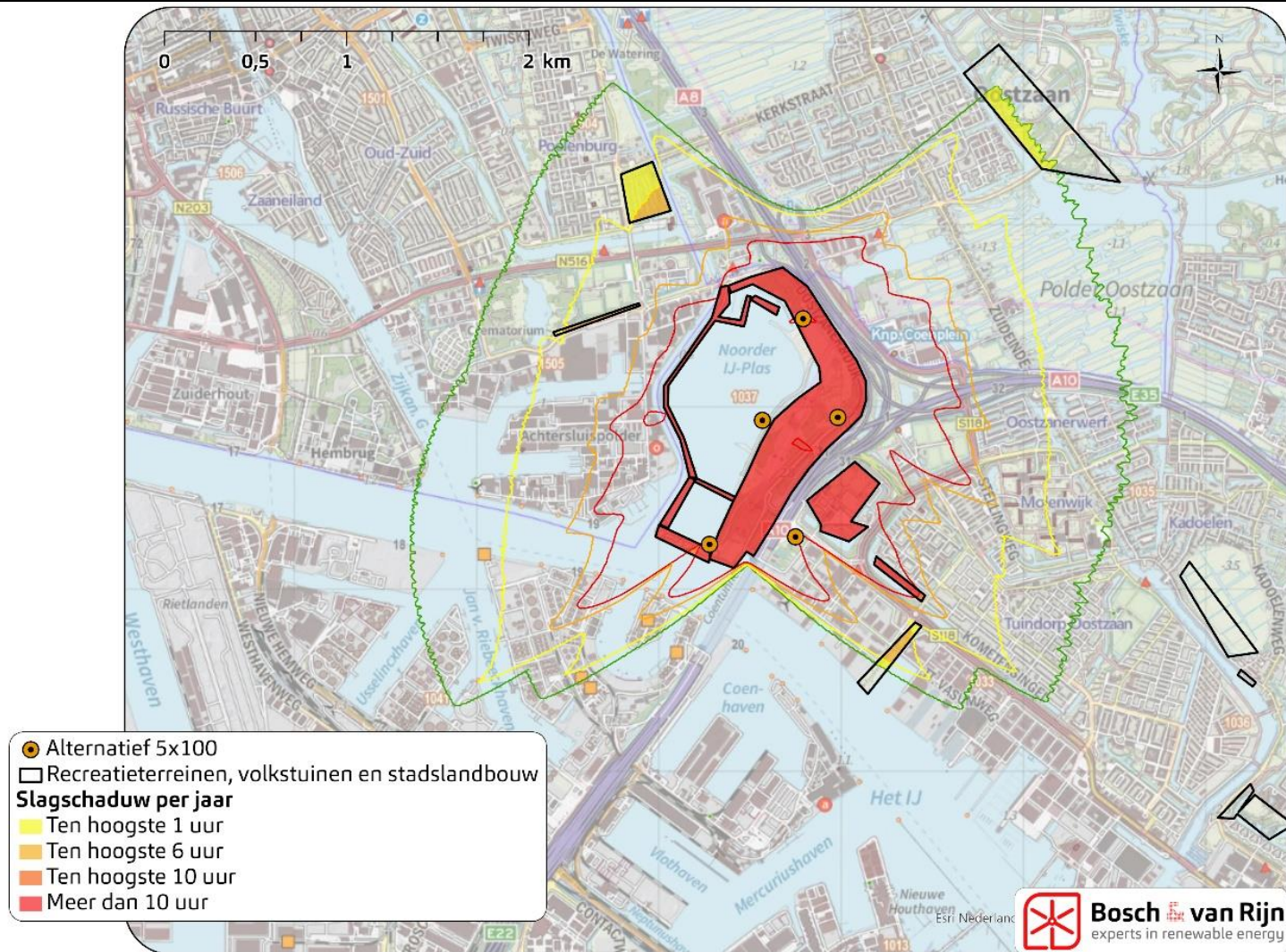
Figuur 32 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van MER-alternatief 3x130 in combinatie met de referentiesituatie. Hierbij zijn ook alle woningen weergegeven die mogelijk slagschaduw kunnen ontvangen door MER-alternatief 3x130.

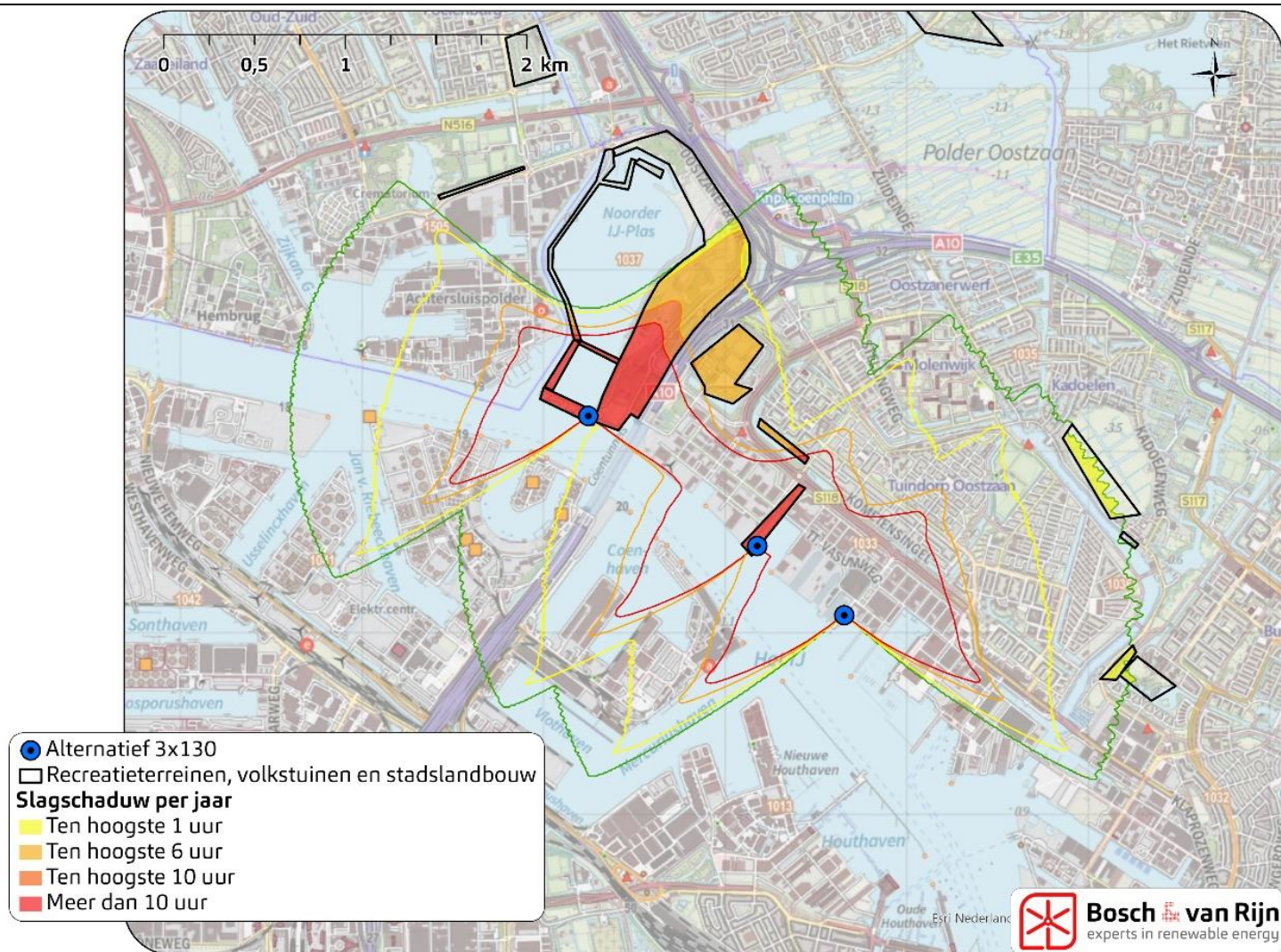
Figuur 33 1 uur, 6 uur en 10 uur slagschaduwcontouren van MER-alternatief 3x160 in combinatie met de referentiesituatie. Hierbij zijn ook woningen weergegeven die slagschaduw kunnen ontvangen door MER-alternatief 3x160.

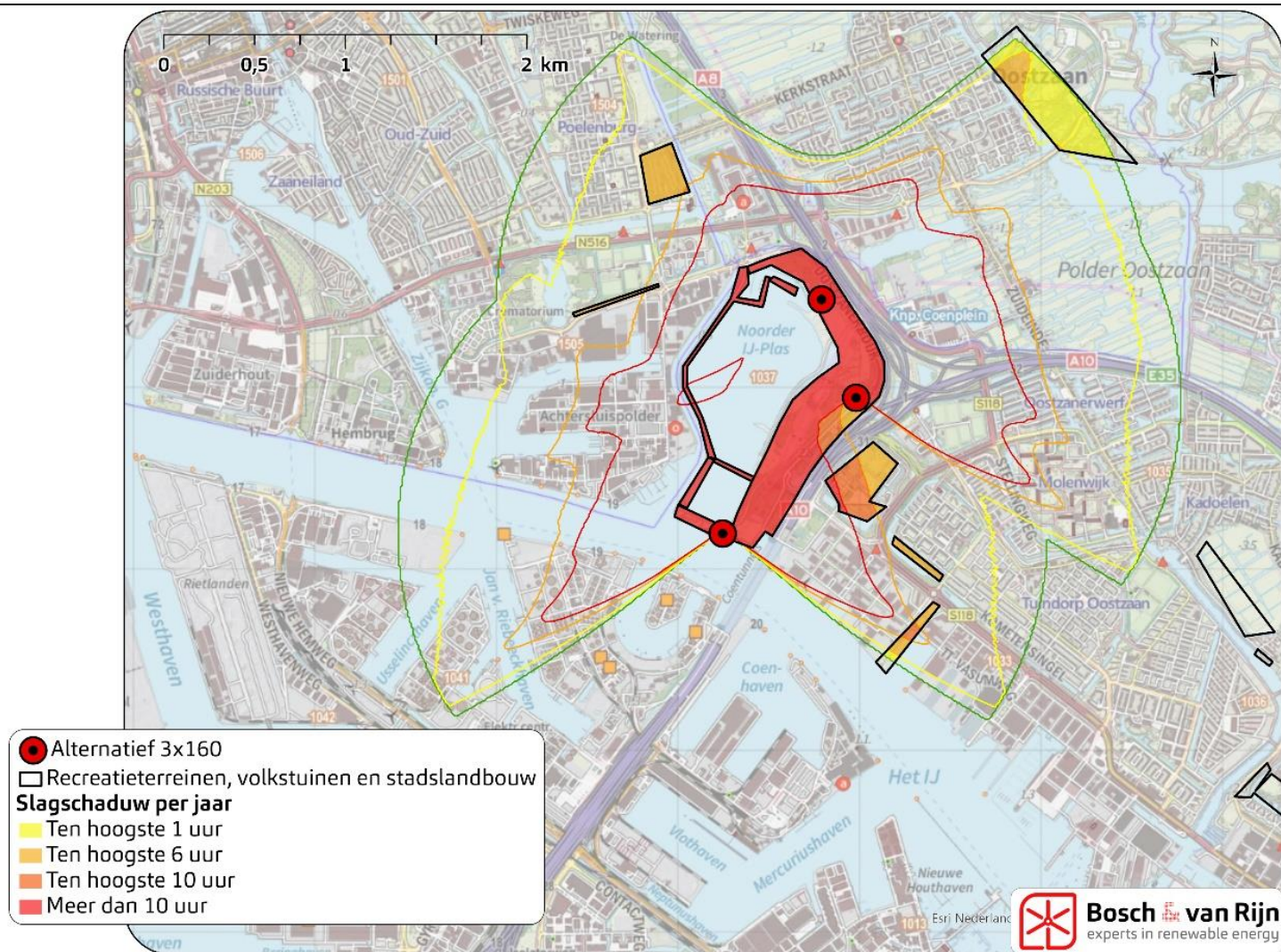
Figuur 34 Slagschaduwcontouren alternatief 5x100 en locaties recreatieterreinen, volkstuinen en stadslandbouw.

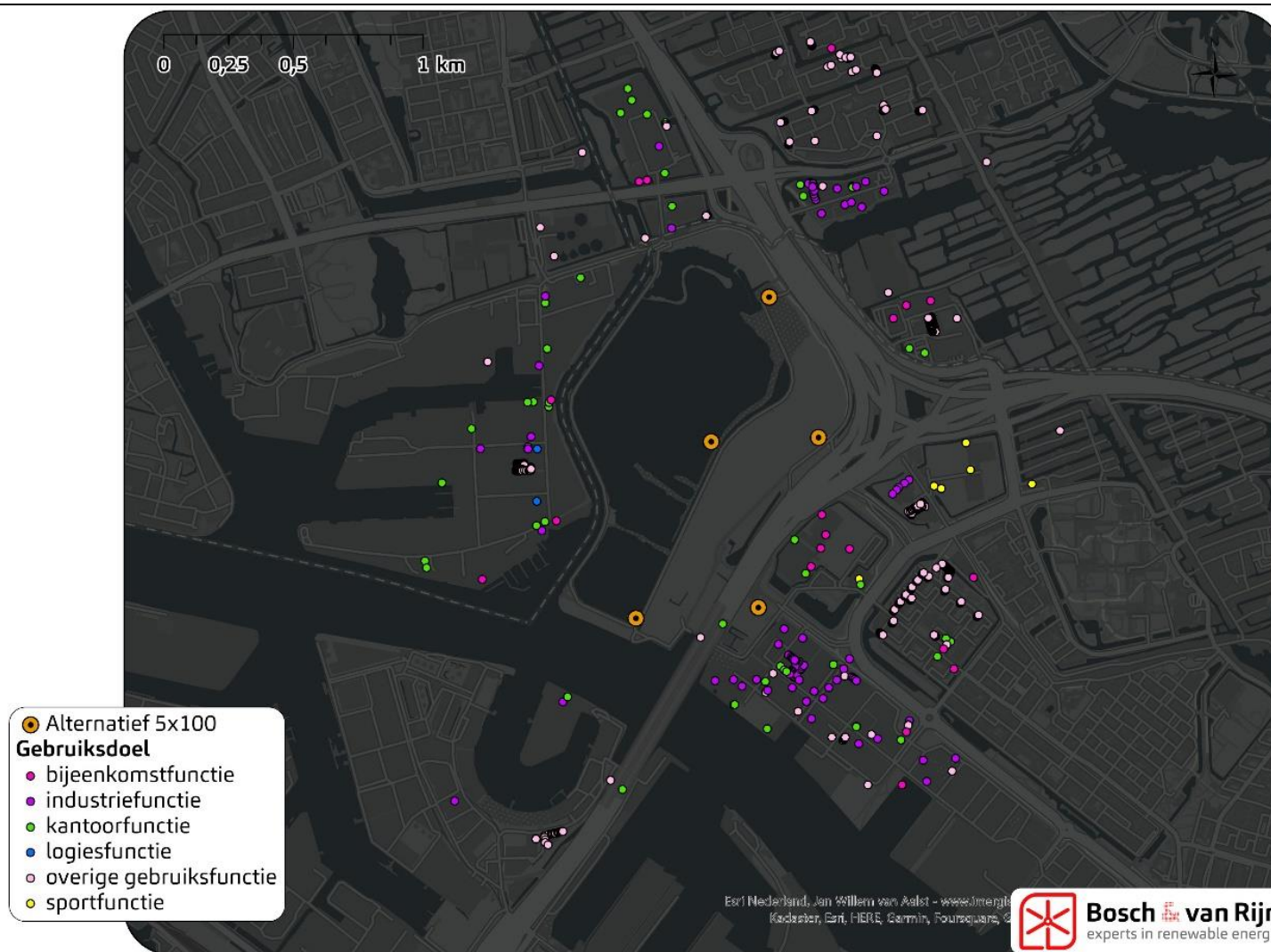
Figuur 35 Slagschaduwcontouren alternatief 3x130 en locaties recreatierterreinen, volkstuinen en stadslandbouw.

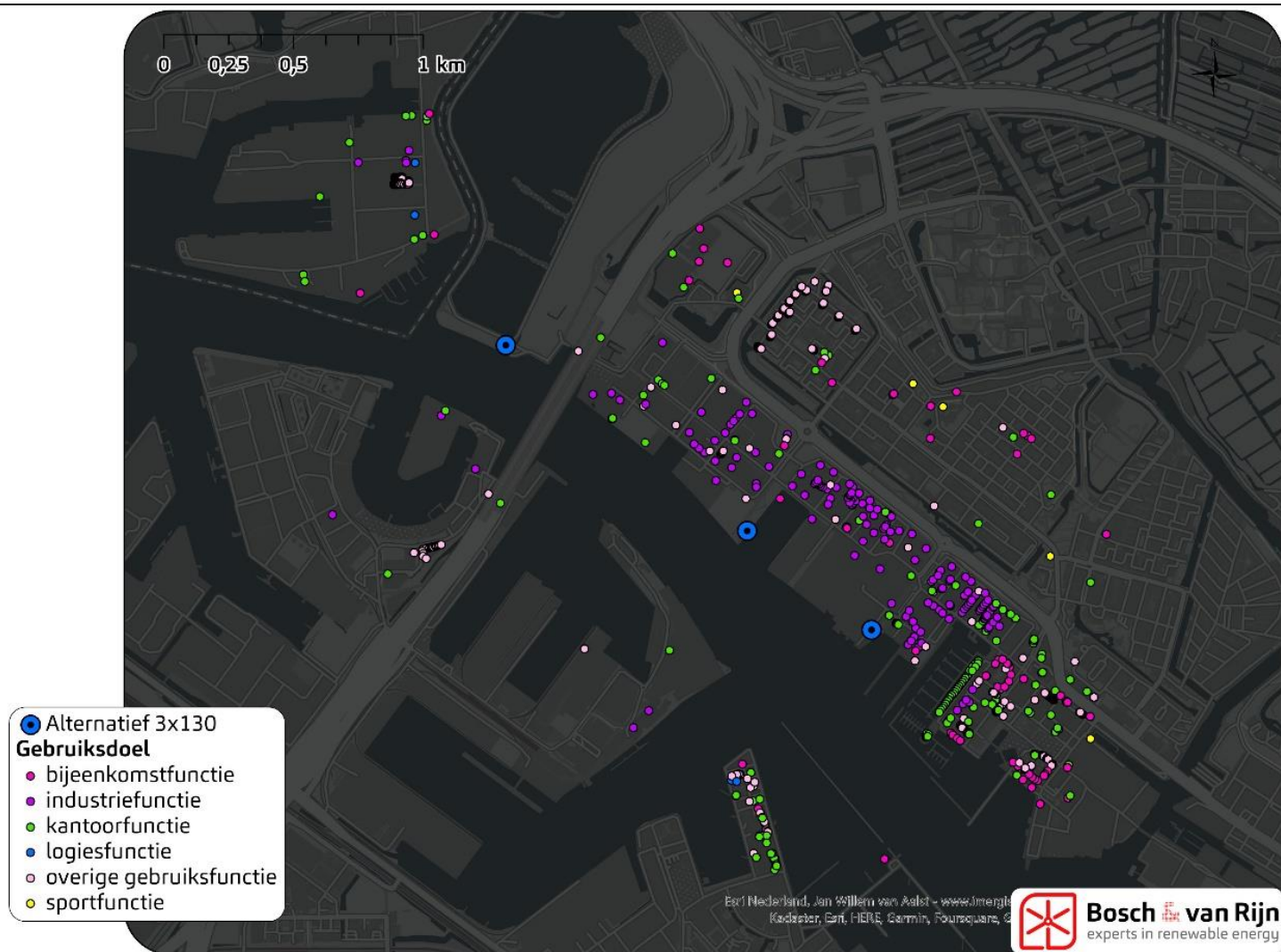
Figuur 36 Slagschaduwcontouren alternatief 3x160 en locaties recreatieterreinen, volkstuinen en stadslandbouw.

Figuur 37 Overige objecten in omgeving van MER-alternatief 5x100.

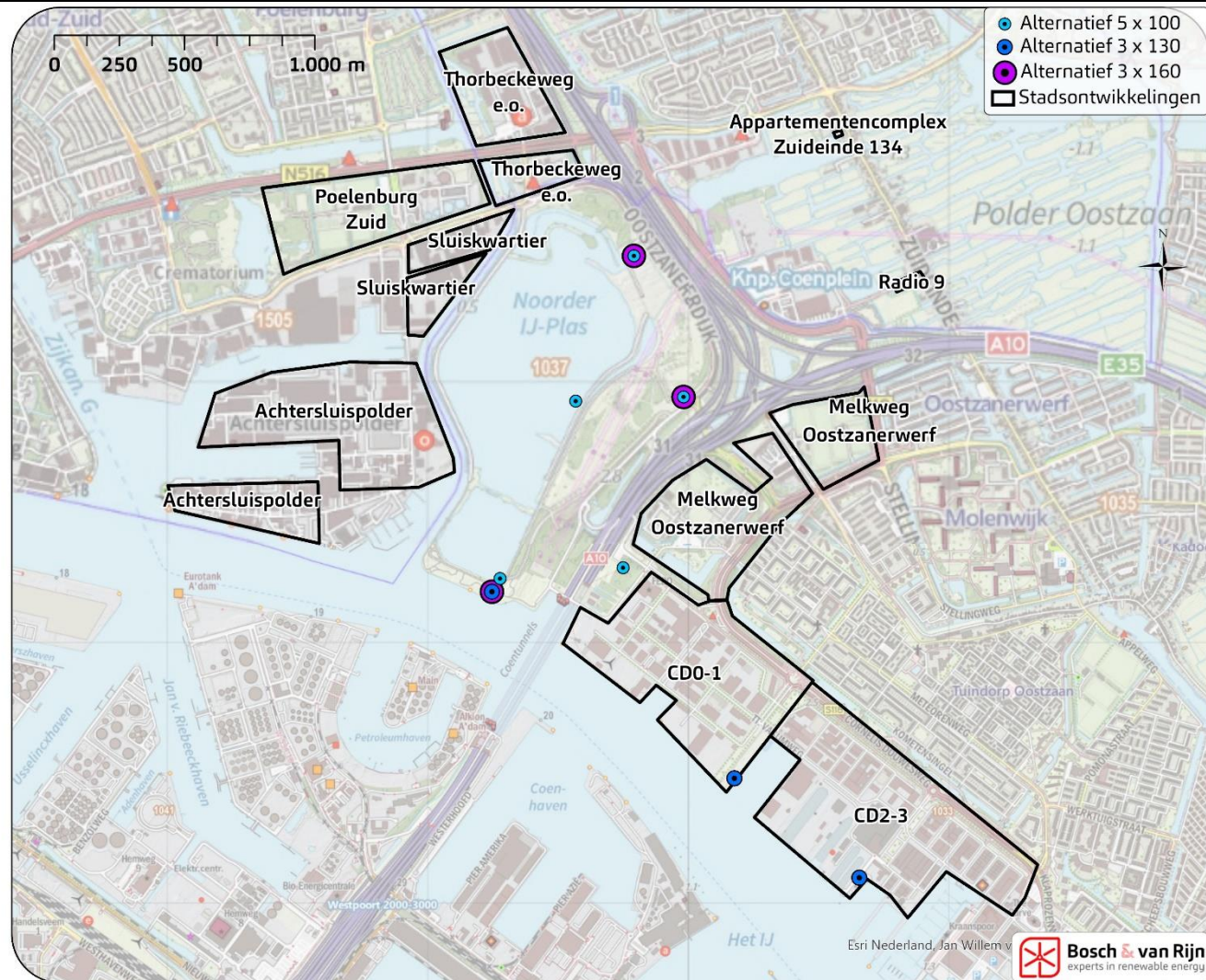
Figuur 38 Overige objecten in omgeving van MER-alternatief 3x130.

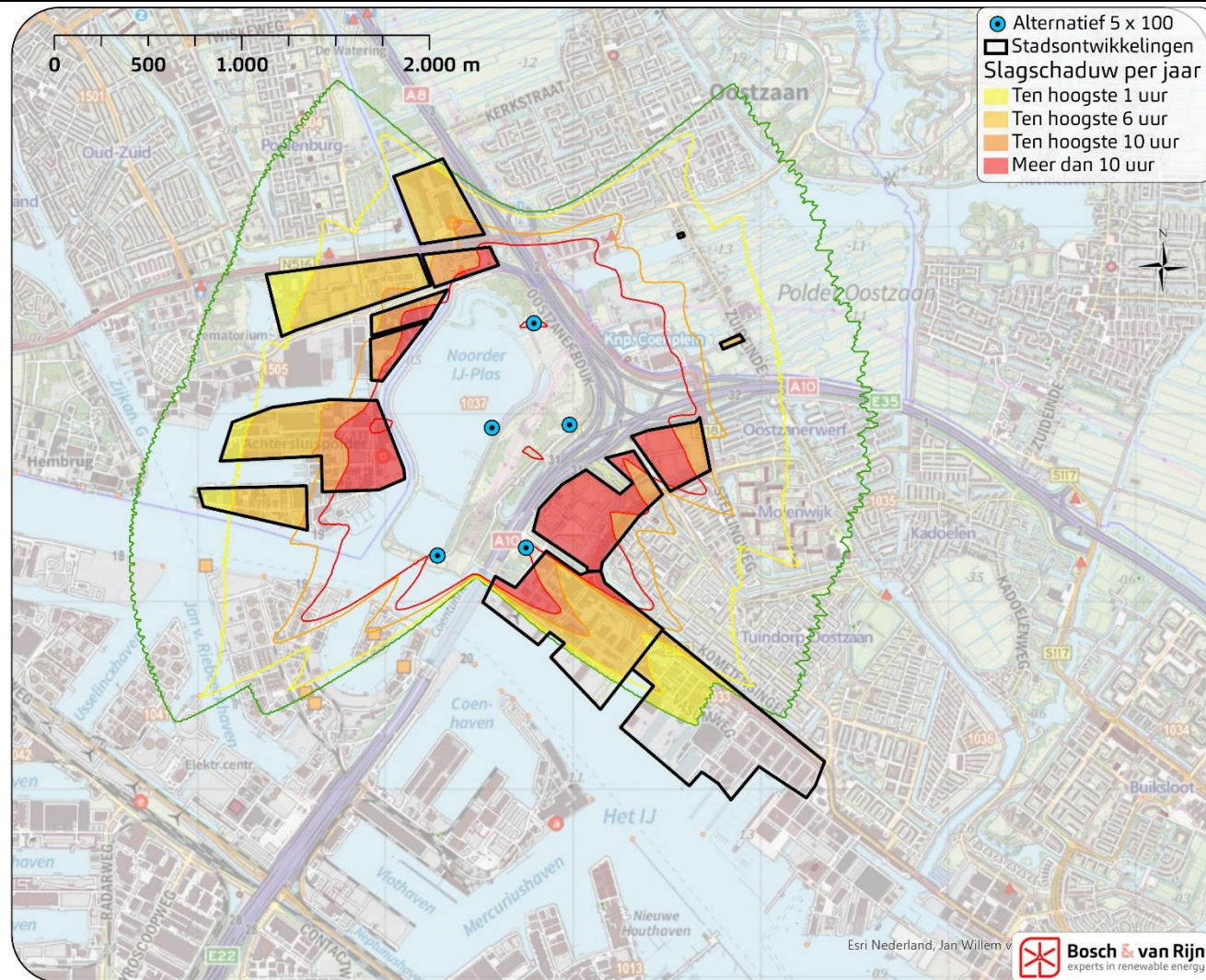
Figuur 39 Overige objecten in omgeving van MER-alternatief 3x160.

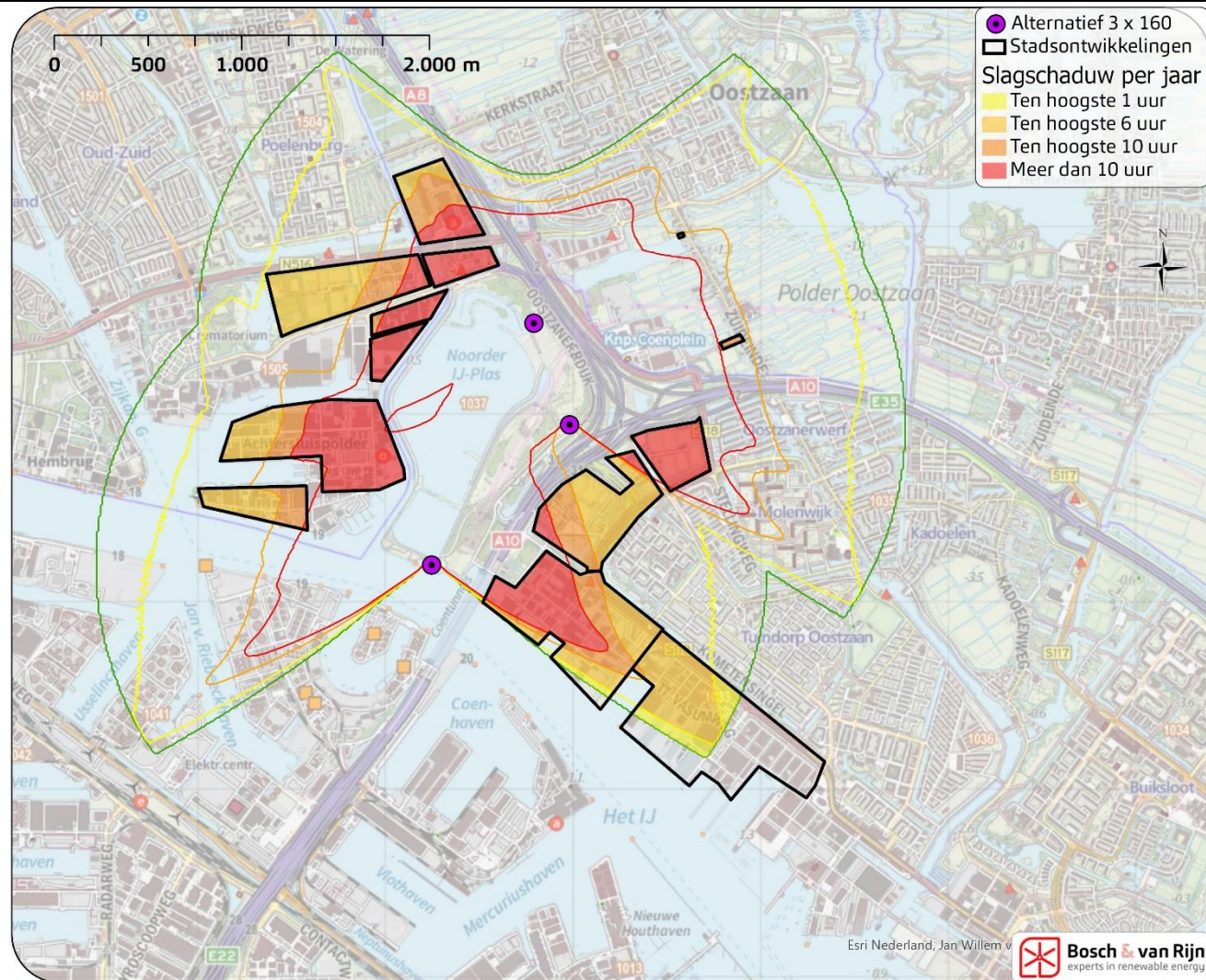
Figuur 40 Locaties stadsontwikkelingen.

Figuur 41 Slagschaduwcontouren alternatief 5x100 en locatie stadsontwikkelingen.

Figuur 43 Slagschaduwcontouren alternatief 3x160 en locatie stadsontwikkelingen.

Bijlage B Uitdraai WindPRO – woningen (vlakken)

Bijgevoegde WindPRO uitdraaien geven voor de verwachte hoeveelheid slagschaduw per jaar woningen. De berekening hiervoor is uitgevoerd aan de hand van slagschaduw-ontvangende vlakken. De vlakken zijn gemaakt op basis van aaneengesloten groepen met woningen (met een maximaal onderlinge afstand van 100 meter).

CONCEPT

Bijlage C Uitdraai WindPRO – terreinen

Bijgevoegde WindPRO uitdraaien geven voor de verwachte hoeveelheid slagschaduw per jaar op volkstuinen, stadslandbouw en recreatiegebieden (vlakken) voor de drie alternatieven.

CONCEPT

Bijlage D Uitdraai WindPRO – overige objecten

Bijgevoegde WindPRO uitdraaien geven voor de verwachte hoeveelheid slagschaduw per jaar op overige objecten voor de drie alternatieven.

CONCEPT

CONCEPT

Bosch & van Rijn
experts in renewable energy

Franz-Lisztplantsoen 200
3533 JG Utrecht
www.boschenvanrijn.nl

© Bosch & Van Rijn 2022

Behoudens hetgeen met de opdrachtgever is overeengekomen, mag in dit rapport vervatte informatie niet aan derden worden bekendgemaakt. Bosch & Van Rijn BV is niet aansprakelijk voor schade door het gebruik van deze informatie.